



FASE 3: BURGERBIJEENKOMSTEN (THEMATISCH EN GEDECENTRALISEERD)

ANALYTISCHE SYNTHESE

Inhoud

Resultaten (gedecentraliseerde en thematische ontmoetingen)	2
I. De Toekomsten van Brussel	2
II. Problematische ervaringen van burgers	18
III. Uitdagingen op het vlak van institutionele structuur.....	29
IV. Reacties op de aanbevelingen die tijdens de institutionele debatten zijn geformuleerd	46
Specifieke resultaten: workshops met doelgroepen met wie de afstand groot is	47

Inleiding

Deze analytische synthese beschrijft de opvallendste elementen die naar boven zijn gekomen tijdens fase 3¹ van de "Toekomst van Brussel". Het verdient aanbeveling om bij het lezen van de analyse een aantal voorzorgsmaatregelen in acht te nemen:

- De samenvatting brengt de ideeën van de burgers per thema samen, maar kort hun bijdragen niet in: mogelijk houden bepaalde opmerkingen of voorstellen geen rekening met wat al bestaat in Brussel, of ze kunnen zelfs gebaseerd zijn op een foutief begrip of gebrekkige kennis van de bestaande systemen.
- In dezelfde geest wordt er geen andere filter dan een samenvatting toegepast op de opmerkingen van burgers: of hun opmerkingen nu betwistbaar, onnauwkeurig of onjuist zijn, ze zijn opgenomen in deze samenvatting².
- Burgers gebruiken de term "Staat" doorgaans om te verwijzen naar elke openbare instelling, ongeacht het bevoegdheidsniveau: de aanduiding van een specifiek machtsniveau moet daarom niet worden geïnterpreteerd in de context van deze samenvatting.
- Het doel van deze samenvatting is om de diversiteit van de gedeelde ideeën te benadrukken door ze per thema samen te brengen: de oefening bestaat er niet in om een consensus te zoeken, net zoals we ons niet beperken tot de ideeën en meningen van de meerderheid. De informatie in de samenvatting kan daarom niet worden veralgemeend.

RESULTATEN (GEDECENTRALISEERDE EN THEMATISCHE BIJENKOMSTEN)

I. De Toekomst van Brussel

In het kader van de analyse van de "Toekomst van Brussel", zoals de burgers zich die voorstellen, stellen we vast dat de meeste kenmerken van hun ideale stad terug te vinden zijn in de door de OESO geïdentificeerde doelstellingen voor duurzame ontwikkeling³. We durven dan ook te stellen dat de burgers ruimschoots een **DUURZAME STAD** hebben beschreven als ambitie voor de "Toekomst van Brussel".

Om te beginnen werden de uitdagingen in verband met **KLIMAAT** en (bescherming van het) **MILIEU** besproken. Burgers hebben immers gewezen op de noodzaak om **bepaalde natuurlijke hulpbronnen te hergebruiken** (bv. water, meer bepaald regenwater) of hun gebruik bij te sturen om verspilling ervan

¹ Alleen de elementen die verband houden met de "Toekomst van Brussel" en de problematische ervaringen die tijdens de thematische bijeenkomsten naar voren kwamen, zijn in deze synthese opgenomen.

² Op te merken valt dat de onnauwkeurigheid van de burgers, of de onjuiste opmerkingen die ze kunnen maken, ons *a minima* de informatie verstrekken over het gebrek aan informatie van de burgers.

³ [Duurzame ontwikkelingsdoelen \(un.org\)](https://un.org/sustainabledevelopment).

te vermijden. Ze hebben ook gewezen op de noodzaak om **afval beter te beheren** in de ruime betekenis. Het gaat er immers om afval beter te verzamelen, beter te sorteren (om te evolueren in de richting van 100% recyclage en 0% afval), minder te verspillen. Het is ook noodzakelijk om **de productie van afval en ook vervuiling te beperken** (meer bepaald afkomstig van fabrieken en auto's). De burgers vragen ook dat er maatregelen zouden worden genomen zoals een verbod op plastic, op grijze vuilniszakken die in de winkel worden verkocht of op wegwerpartikelen voor eenmalig gebruik.

Beter afvalbeheer houdt ook verband met de wens om **meer eerbied te hebben voor de planeet** en te **genieten van een nette stad**: zonder al dan niet intentioneel afval en plaatsens van sluikstorten; met nette straten, vervoer of ook gevels; enzovoort. Volgens de burgers kunnen deze twee wensen geen realiteit worden zonder **de bevolking te sensibiliseren voor en te informeren inzake de uitdagingen in verband met afvalbeheer en netheid**. Het is ook nodig om te **investeren in nieuwe infrastructuur** opdat deze wensen werkelijkheid zouden kunnen worden. De burgers vragen immers meer vuilnisbakken om te kunnen sorteren in zowel de openbare als de private ruimte. Ze vragen ook om ondergrondse openbare vuilnisbakken te installeren (naar het model van de glasbollen) of om de openingsuren en de frequentie van opening van de gemeentelijke containerparken uit te breiden. Sommige burgers vinden het ook nodig om meer te **controleren** of zelfs te **bestrafen ten aanzien van het slechte gedrag** van personen (bv. weggooien van afval bestraffen door de aanwezigheid van agenten op straat of via controles met een camera).

In dezelfde geest stellen de "Toekomst van Brussel" zich **een groene stad voor met minder beton**. De burgers dromen immers van **een stad met meer groene ruimten**, planten, bomen, bloemen en groen in het algemeen (bv. vergroende speelplaatsen, ontharde pleinen, gedeelde tuinen / moestuinen / composten, parken, groene promenades rond de kleine ring). Ze wensen dat de groene ruimten - nieuwe of bestaande ruimten - vrij groot en beschermd zouden zijn en door de bevolking zouden worden geëerbiedigd. Sommige van die groene ruimten moeten worden aangelegd, op andere mag men de natuur haar gang laten gaan (bv. braakliggend terrein Josaphat). Het is ook belangrijk dat groene ruimten op zodanige wijze worden aangelegd dat verschillende profielen van burgers elkaar kunnen ontmoeten (bv. kinderen, ouderen, alleenstaanden met of zonder huisdieren, mensen die geen tuin hebben enzovoort).

De aanwezigheid van meer groen in de stad is nodig om de natuur en de ontwikkeling van biodiversiteit te beschermen en meer ruimte te geven. Het is ook een manier om klimaatverandering (en opwarming van de aarde) tegen te gaan en de gezondheid en leefkwaliteit van mensen te verbeteren. Het maakt ook een betere waterhuishouding mogelijk, want een groenere bodem betekent een sponsrijkere bodem. De burgers hebben echter gewezen op het belang om **een evenwicht te vinden tussen de**

aanwezigheid van groene ruimten en de andere componenten van de stad (bv. private of sociale woningen⁴, handelszaken enzovoort).

De burgers hebben ook verwezen naar de uitdaging in verband met de **ecologische transitie**. Ze wensen dat die ecologische transitie zou worden gedemocratiseerd, dat ze betaalbaarder wordt gemaakt (bv. door steun te bieden aan de burgers voor de installatie van dubbele beglazing en/of fotovoltaïsche panelen, voor de aankoop van een elektrische wagen en om die te kunnen aansluiten⁵ enzovoort). Sommigen wensen dat het Gewest deze transitie zou financieren.

Een andere transitie die de burgers ter sprake hebben gebracht, is die van **de energietransitie**, meer bepaald van woningen. Heel wat burgers vinden het immers noodzakelijk om **de energiekwaliteit van de gebouwen te verbeteren**, op verschillende manieren: via een ambitieuze renovatie van die gebouwen, een betere isolatie van gebouwen en het gebruik van coherente materialen vanuit de invalshoek van het milieu. Deze verbetering van de energiekwaliteit, wanneer het gaat om private onroerende goederen, zou gefinancierd moeten worden door de Staat en op basis van het individuele inkomen (bv. financiële steun geven voor renovatie in verhouding tot het inkomen van de eigenaar van het goed). Hoe dan ook zou dit ertoe moeten leiden dat gebouwen milieuvriendelijker en duurzamer worden. Op te merken valt dat de energietransitie, volgens de burgers, ook kan worden gerealiseerd via een toegenomen gebruik van hernieuwbare energiebronnen.

Onder de verschillende dimensies van duurzaamheid hadden de burgers het ook over de uitdagingen op het vlak van **BESTAANSONZEKERHEID**. Ze vinden het belangrijk om **de armste mensen en personen in nood te helpen** op verschillende manieren (bv. voedselhulp, snelle toegang tot sociale/gemeentelijke of alternatieve huisvesting⁶, invoering van een systeem van voorlopige papieren voor mensen zonder papieren opdat ze werk zouden kunnen vinden enzovoort). Het is ook belangrijk dat Brusselaars die dat nodig hebben, **sociale tarieven of voorkeurtarieven kunnen genieten** (bv. studenten, ouderen ...).

De burgers vinden het ook belangrijk om **armoede te verminderen**. Iedereen moet **voldoende financiële middelen hebben om te leven**, niet alleen om te overleven. Om dat mogelijk te maken, vragen de burgers meer financiële steun van de overheid in het algemeen; ze hebben echter ook de volgende ideeën op tafel gelegd: een verlaging van de belasting over de toegevoegde waarde voor levensnoodzakelijke producten en voor de toegang tot netwerken (bv. elektriciteit, energie); hogere

⁴ De burgers hebben inzonderheid onderstreept dat het belangrijk is een evenwicht te vinden tussen groene ruimten en woningen maar ook om te voorzien in groene ruimten rond woningen of zelfs in de woningen.

⁵ Meerdere burgers hebben verwezen naar de uitdaging om te voorzien in voldoende elektrische laadpalen (om elektrische voertuigen snel te kunnen opladen). Eén burger verwees ook naar de uitdaging van de goede autonomie van elektrische voertuigen.

⁶ Een burger legde bijvoorbeeld uit dat hij onderdak heeft gevonden in de vorm van een kleine hut die een vzw ter beschikking stelt in een van de gemeentelijke parken (in Vorst).

pensioenen en lonen; een vermindering van de prijs voor het openbaar vervoer, de trein⁷, het aanbod van sport en cultuur, activiteiten en vrijetijdsbesteding, meer bepaald voor kinderen; een afschaffing van de taksen op brandstoffen.

Het idee van meer gratis diensten is meermaals naar voren gebracht. De burgers dromen van een stad met **gratis diensten voor allen**: openbaar vervoer en Villo!, het aanbod van sport en cultuur, de steun die wordt geboden door verschillende openbare diensten (bv. ophalen van grof vuil door Net Brussel), parkeren, onderwijs, medische zorg.

Om dakloosheid te bestrijden is het voor de burger ook belangrijk dat iedereen **gelijke en vlotte toegang tot een woning** zou krijgen. Meer nog, iedereen moet **toegang krijgen tot een woning die betaalbaar, kwaliteitsvol en gezond is en aangepast aan de noden van de burgers** (bv. groot genoeg voor een gezin, met een lift, niet ver van diverse infrastructuur⁸, met een eigen of gemeenschappelijke tuin enzovoort). Om dergelijke toegang tot huisvesting te garanderen hebben de burgers verschillende voorstellen geformuleerd: het aantal (sociale) woningen verhogen en de diversiteit van de woningen vergroten, maar vooral ook de bezetting van leegstaande gebouwen forceren (ongeacht of ze eigendom zijn van burgers of van de overheid); controle uitoefenen (op bindende wijze) op de huurprijzen van de Staat⁹ of op de indexering van de huurprijzen; het aantal overheidscontracten vermenigvuldigen; voorzien in meer overheidssteun voor huisvesting en in meer garanties voor de eigenaars wanneer een burger een goed wenst te huren enzovoort. Sommige burgers gaan zelfs nog verder en vragen om een strikte harmonisatie van de huizenprijzen.

Nog steeds in verband met huisvesting wensen sommige burgers dat iedereen over de middelen zou beschikken om **eigenaar te worden** (i.e. een onroerend goed of een stuk grond kopen).

Naast deze uitdagingen in verband met bestaansonzekerheid werden **SAMENLEVEN** en alle dimensies daarvan centraal geplaatst in de perspectieven van de burgers voor de "Toekomst van Brussel": **wederzijdse hulp, solidariteit, sociale cohesie, harmonie en eerbied mogelijk maken** voor allen en alles; **meer diversiteit en sociale gemengdheid hebben**¹⁰ (i.e. gemengdheid wat betreft nationaliteiten, generaties, culturen, afkomst, religies, geloofsovertuigingen, inkomensniveaus, etnische groepen, gender enzovoort); **racisme, stereotypes en discriminatie verminderen** (bv.

⁷ Een burger legde bijvoorbeeld uit dat hij graag lagere treintarieven zou zien om te vermijden dat hij het vliegtuig moet nemen (dat momenteel goedkoper is).

⁸ Sommige burgers die hebben deelgenomen aan de thematische ontmoeting "Huisvesting", hebben gewezen op het feit dat ze een woning wilden in de buurt van een sportzaal, winkels (bv. bakker, slager), kinderdagverblijven, scholen enzovoort.

⁹ Een burger legde bijvoorbeeld uit dat de Brusselse regering een Brussels "verhuurkantoor" zou moeten oprichten om de huurprijzen te controleren. Voor andere burgers moet de Staat de huurprijzen zelf vaststellen, op basis van de waarde van het verhuurde goed en het gemiddelde loon van de bevolking.

¹⁰ Het is dus het idee van veel burgers om een einde te maken aan alle vormen van gettovorming.

discriminatie op de huurmarkt, bij aanwervingen, opleidingen, in de schoolomgeving enzovoort) **alsook stigmatisering; van verschillen een kracht maken**, geen zwakte.

De burgers wensen in de toekomst ook te leven in een stad waar **gendergelijkheid** van jongs af aan wordt aangemoedigd; waar men werkt aan **beleid dat dichter staat bij alleenstaanden en dat afgestemd is op hun behoeften**. Ze dromen ook van een stad waar men probeert ervoor te zorgen dat **elke burger de nodige capaciteiten verwerft** (bv. hem leren omgaan met alles wat digitaal is) en waar kinderen alles hebben dat ze nodig hebben om zich te ontplooien. Ze wensen ook **een stad die mensen aanmoedigt om giften te doen en tweedehands te kopen** (bv. kleding, meubelen enzovoort schenken).

De burgers hebben benadrukt dat het, om dit samenleven te stimuleren, noodzakelijk was om **manieren te organiseren om elkaar te ontmoeten** (tussen bewoners van eenzelfde wijk, tussen bureaus ...), om samen te komen, elkaar beter te leren kennen. Er moeten ook "ruimten" worden gecreëerd waar gemengdheid mogelijk is (bv. initiatieven waar jongeren ouderen kunnen ondersteunen op begeleide wijze; sportlessen voor mannen en vrouwen samen) en waar de burgers betere contacten onderhouden met de ordediensten, hun bureaus en de andere inwoners van het Gewest.

Een ander element dat het samenleven zou kunnen verbeteren en het voor de burgers mogelijk zou kunnen maken om beter te communiceren, bestaat in de **invoering van echte tweetaligheid** (Nederlands-Frans) **in het Gewest en bij de gewestelijke organen**. Sommige burgers zouden graag zien dat tweetaligheid een grotere impuls krijgt om onder andere de vijandigheid te verminderen die kan bestaan tussen Nederlandstaligen en Franstaligen, maar vooral om iedereen in staat te stellen elkaar beter te begrijpen en beter te communiceren. Dit zou kunnen gebeuren door beide landstalen (verplicht) te onderwijzen op school (vanaf zeer jonge leeftijd). Daartoe zouden sommige burgers graag hebben dat er meer immersiescholen komen. Anderen zijn dan weer van mening dat alle scholen immersiescholen zouden moeten zijn. De leerkrachten in deze scholen zouden dus ten minste tweetalig moeten zijn (en idealiter ten minste drietalig Frans-Nederlands-Engels).

Nog steeds met het idee om het samenleven te bevorderen, dromen de burgers van **een meer inclusieve stad** in het algemeen en meer bepaald ten aanzien van de volgende doelgroepen: personen met een fysieke of mentale handicap (bv. personen met een autismestoornis) en/of beperkte mobiliteit, gezinnen met kinderen, personen met ronde vormen enzovoort. Deze inclusiviteit vereiste aangepaste infrastructuur (bv. aangepast openbaar vervoer, *safe zones* voor personen met een autismestoornis enzovoort), aangepaste evenementen en inrichtingen. Voor sommigen kan dat ook worden bereikt met sterke maatregelen die in wetgeving worden vastgelegd.

De burgers willen ook dat **personen die op het grondgebied aankomen** (bv. vluchtelingen, "vreemdelingen")¹¹, **goed zouden worden onthaald**. Deze mensen moeten worden verwelkomd op waardige, vriendelijke en effectieve wijze en met eerbied voor hun mensenrechten. Bovendien mag er geen voorrang worden gegeven aan bepaalde vluchtelingen (bv. oorlogsvluchtelingen zoals Oekraïners en Syriërs) ten nadele van anderen. Sommige burgers dringen immers aan op de noodzaak **van een gelijke behandeling van "vreemdelingen" die op het grondgebied aankomen**.

De uitdagingen in verband met **ONDERWIJS** kwamen eveneens aan bod vanuit twee invalshoeken: de ene in verband met onderwijs (op school), de andere in verband met burgerschapsvorming.

In de eerste plaats is het voor de burgers immers belangrijk dat iedereen toegang krijgt tot (kwaliteitsvol) onderwijs. Meer bepaald wensen vele burgers **scholen die inclusiever** zijn, die **aangepast onderwijs** aanbieden in functie van de noden van elke leerling — i.e. onderwijs dat beantwoordt aan de manier waarop elke leerling functioneert, zijn potentieel benut en een pedagogie aanneemt die aangepast is aan de moeilijkheden waarmee de leerling te maken krijgt. Het gaat ook om onderwijs dat **individuele opvolging en begeleiding** mogelijk maakt van leerlingen in moeilijkheden (bv. door gratis inhaallessen voor te stellen) en dat rekening houdt met **het welzijn van alle leerlingen** (bv. zo nodig voorzien in rustperiodes, minder strikt onderwijs enzovoort). Op te merken valt dat sommige burgers erop hebben aangedrongen dat al deze elementen niet mogen verhullen wat **de eerste opdracht van de school is, i.e. leren en de toekomstige generaties vormen**.

De kwestie van **de kwaliteit van het onderwijs** werd ook meermaals ter sprake gebracht door de burgers. Volgens hen immers moet het onderwijsniveau worden geharmoniseerd (naar boven) van het ene gewest tot het andere, van de ene gemeente tot de andere, van de ene gemeenschap tot de andere, en soms zelfs van de ene klas tot de andere binnen dezelfde school. Dit is cruciaal als we komaf willen maken met "gettoscholen" en sociaaleconomische ongelijkheden op school.

Om te komen tot kwaliteitsvol onderwijs moeten volgens de burgers de volgende maatregelen worden genomen: de klassen minder groot maken en het aantal leerkrachten verhogen; het aantal opgeschorte lessen verminderen; ervoor zorgen dat afwezige leerkrachten snel worden vervangen; de kwaliteit van de schoolgebouwen en hun sanitaire voorzieningen verbeteren (opdat ze hygiënisch, aangenaam enzovoort zouden zijn); de manier verbeteren waarop er les wordt gegeven (om te vermijden dat het niveau maar blijft dalen) enzovoort. Daarvoor is ook een betere opleiding (initiële opleiding en bijscholing) van de leerkrachten vereist (bv. ze vaker in contact laten komen met de

¹¹ De burgers ondersteunen dit idee en verklaren dat wanneer het niet mogelijk blijkt om in goede opvang te voorzien, het beter is om het aantal personen die worden binnengelaten te beperken of zelfs de grenzen noch min noch meer te sluiten.

realiteit op het terrein) en is er nood aan leerkrachten die meer motivatie en passie hebben en geëngageerd zijn in hun werk. Aan kinderen de mogelijkheid bieden om vakantiekampen (betaald) te volgen is volgens de burgers ook een hefboom voor kwaliteitsvol onderwijs.

Nog steeds met het idee om kwaliteitsvol onderwijs te hebben, hadden de burgers het ook over de uitdaging van de **digitalisering/informatisering van het onderwijs**. Dit is inderdaad een kwestie waarover de meningen verdeeld zijn. Sommigen dromen van een onderwijs dat meer geconnecteerd en geïnformatiseerd is, onder andere opdat de boekentassen minder zwaar zouden worden. Andere burgers leggen *a contrario* de nadruk op de nood aan minder geïnformatiseerd onderwijs en om opnieuw meer gebruik te maken van schoolboeken. Diezelfde burgers wensen komaf te maken met PowerPoint-presentaties en vragen om bij het onderwijs vaker gebruik te maken van schoolbord en krijt.

Meerdere burgers wensen ook dat **de technische en beroepsrichtingen** in de scholen zouden worden opgewaardeerd. Ze zouden ook graag hebben dat het feit **geen universitair onderwijs te volgen** niet zou worden gezien als een mislukking.

Een ander element dat de burgers ter sprake hebben gebracht, is het **belang van het vak van leerkracht en alles wat daarmee gepaard gaat**. Burgers vinden het belangrijk dat dit beroep zou worden opgewaardeerd en dat leerkrachten zouden worden erkend en begrepen en dat men eerbied voor hen heeft. Dit vereist onder andere een verhoging van hun loon (tot hetzelfde niveau van leerkrachten in Vlaanderen), betere arbeidsvoorwaarden en meer arbeidsovereenkomsten van onbepaalde duur.

De burgers, vooral zij die (klein)kinderen hebben, hebben te kennen gegeven dat ze graag **een meer geharmoniseerde kalender van de schoolvakanties zouden hebben**. Ze hebben ook de nadruk gelegd op het belang, volgens hen, om **de school van hun kind vrij te kunnen kiezen** en ook **om meer scholen te openen** (lagere en middelbare scholen) alsook gespecialiseerde instellingen (bv. voor kinderen met een handicap). Ze wensen ook dat de inschrijving van hun kind snel en vlot zou verlopen en vragen om beter ondersteund te worden in alle administratieve formaliteiten die ze in verband met de school moeten vervullen.

Voorts vinden vele burgers dat het noodzakelijk is om **de burgerschapsvorming te versterken** en dat de Staat op dit vlak een rol moet vervullen (meer bepaald via de school). Meerdere burgers zijn er immers van overtuigd dat burgerschapsvorming moet beginnen vanaf zeer jonge leeftijd en gedurende het hele leven van de burger moet worden voortgezet. Het is cruciaal om aan de bevolking de sleutels te geven om zich uit te drukken, de wereld (en alles wat samen de wereld vormt) te ontcijferen en beter samen te leven. Het is voor de burgers ook essentieel om **via burgerschapsvorming de volgende**

waarden door te geven: burgerzin, respect, beleefdheid, verdraagzaamheid (ten overstaan van andere culturen, religies, handicap, verschillen in het algemeen), inclusiviteit, empathie, (sociale) rechtvaardigheid, dankbaarheid. Burgerschapsvorming zou het ook mogelijk maken om **de burgers te responsabiliseren** met betrekking tot twee onderwerpen die volgens hen belangrijk zijn: netheid en milieubescherming.

Onder de verschillende dimensies van duurzaamheid hadden de burgers het bovendien ook over de uitdagingen op het vlak van **WERKGELEGENHEID** en **BEROEPSOPLEIDING**. Een essentieel onderdeel van de "Toekomst van Brussel" is immers het feit dat iedereen **(vlot) toegang zou krijgen tot werk** dat hem bevalt en hem de mogelijkheid biedt zich te ontplooiën. Daartoe is het in de eerste plaats noodzakelijk om **meer banen te creëren** maar ook om burgers te **helpen** (meer bepaald jongeren, personen in bestaansonzekerheid en vluchtelingen) **om die baan te vinden of zich opnieuw te integreren op de arbeidsmarkt**. Het is ook belangrijk om **goed gebruik te maken van vrijwilligerswerk**: vrijwilligers mogen niet de plaats innemen van sommige werknemers. Het is ook van het grootste belang om **jongeren aan te moedigen om te studeren** (bv. door hen te helpen hun studies te financieren). *A contrario mag werkloosheid niet worden aangemoedigd* (bv. door werkloosheidsuitkeringen te verlagen). Op te merken valt dat een burger verklaarde dat iemand die hogere studies aanvat, zijn studies zou moeten kunnen voltooien met uitzicht op een baan.

Het is volgens hen ook van essentieel belang **dat het aanbod inzake opleidingen groter is, van hogere kwaliteit¹², gediversifieerd en toegankelijk**. Het opleidingsaanbod moet ook worden aangepast aan toekomstige uitdagingen en technologieën (bv. artificiële intelligentie), aan de profielen van werkzoekenden (bv. mensen zonder diploma van hoger secundair onderwijs, 60-plussers, personen met kinderen, zwangere vrouwen enzovoort) en aan de noden van de arbeidsmarkt. Opleidingen moeten cursisten ook in staat stellen hun vaardigheden te ontwikkelen (niet alleen in talen). Volgens de burgers is het ook nodig om **de gelijkwaardigheid van diploma's te vergroten** (diploma's die zowel buiten als binnen de Europese Unie zijn behaald) en **meer de nadruk te leggen op knelpuntberoepen**.

Andere cruciale elementen om het voor iedereen mogelijk te maken een baan te hebben: **de lonen verhogen, aangegeven werk** veel meer aanmoedigen door "zwartwerk" te bestrijden en te **voorzien in meer proefdagen**.

De "Toekomst van Brussel" vereisen ook een grotere **VEERKRACHT** van het Gewest dat **een sterke gewestelijke economie moet ontwikkelen evenals een sterke fiscaliteit, zonder tekorten of schulden**.

¹² De inhoud van de opleiding moet kwaliteitsvol zijn, en dat geldt ook voor de lesgevers.

Op economisch vlak moet het Gewest ten eerste meer doen om ondernemerschap, investeringen en technologie aan te moedigen. Het moet er ook voor zorgen dat het aantrekkelijk is voor toeristen (bv. door te voorzien in een voldoende ruim cultureel aanbod). Het moet ook de oprichting van nieuwe bedrijven en de opening van nieuwe handelszaken in de verschillende wijken (o.a. in de voetgangerszone in het centrum van de stad) stimuleren. Het moet ook meer verkopen in het buitenland om zich te verrijken dankzij de export; tegelijk moet het meer investeren in Belgische arbeidskrachten en ambachten, in Belgische landbouwers en in de plaatselijke handel.

Het Gewest moet er ook voor zorgen dat de economie menselijker wordt, bijdraagt tot het geluk en de gezondheid van iedereen en tegemoetkomt aan de reële behoeften van de bevolking. Het is ook belangrijk de economische sectoren te ontwikkelen die tegemoetkomen aan maatschappelijke uitdagingen en om af te stappen van zogenaamde "kosmetische" economische sectoren die niets bijdragen aan de samenleving, ook al brengen ze enorme sommen geld op. In dezelfde geest wensen sommige burgers dat banken hun filosofie zouden wijzigen en de burgers meer zouden ondersteunen om van hen drijvende krachten van de economie te maken.

Nog steeds op economisch vlak hebben de burgers meerdere belangrijke maatregelen voorgesteld: meer geldautomaten op straat; de automatische indexering afschaffen; de koopkracht verhogen (via een gedwongen verlaging van de inflatie en dus van de sociale en professionele bijdragen); betere ondersteuning voor zelfstandigen en kleine ondernemingen (bv. door hen te helpen bij de opvolging van hun facturen, bij betalingen enzovoort). Ze wensen ook de randstedelijke landbouw te ontwikkelen.

Op fiscaal vlak is het noodzakelijk dat de fiscaliteit toelaat de rijkdom beter te verdelen maar ook, voor de burger, te zorgen voor een evenwicht tussen werk en pensioen. De fiscaliteit op het vlak van zowel vastgoed als nalatenschappen moet worden herzien (om te zorgen voor een betere herverdeling, om het inkomen van iedereen te beschermen en om te zorgen voor een betere harmonisatie tussen de verschillende gewesten). De burgers wensen immers minder te worden belast op hun onroerende goederen en hun erfenis/nalatenschap.

Nog steeds met betrekking tot de fiscaliteit hebben de burgers meerdere belangrijke maatregelen voorgesteld: de personenbelasting (meer bepaald voor zelfstandigen en werkzoekenden) en de belastingen voor de bedrijven verlagen; de rentevoeten voor leningen bij de bank verlagen; meer toegang bieden tot hypothecaire kredieten (voor jongeren). Ze wensen ook een autobelasting voor pendelaars in te voeren (die verschillend zou moeten zijn ten opzichte van de autobelasting die Brusselaars betalen) alsook een speciale belasting voor alle eigenaars (Brusselaars en niet-Brusselaars)

van grote voertuigen. Het is voor de burgers ook belangrijk om er zeker van te zijn dat de belastingen in hun voordeel worden aangewend en niet voor andere doeleinden.

De "Toekomst van Brussel" zien zich ook in een stad met **een MOBILITEIT die groener en zachter is, multimodaal, doeltreffend en die betere verbindingen met de Brusselse rand en de andere gewesten mogelijk maakt**. Het gaat bovendien om **een mobiliteit die de verschillende gebruikers van de openbare weg ertoe aanzet om wederzijds respect te tonen**.

De burgers vinden het immers belangrijk dat de openbare ruimte op evenwichtige wijze wordt gedeeld tussen de verschillende vervoerswijzen (bv. fietsen, auto's, voetgangers, taxi's, steps, openbaar vervoer¹³, vervoer over het water enzovoort). Daartoe is het volgens de burgers nodig om de plaats te verkleinen die vandaag is toegekend aan de auto. Het is ook noodzakelijk dat de meeste vervoerswijzen (bv. fietsen, openbaar vervoer, taxi's, voetgangers) op de openbare weg hun eigen ruimte krijgen, afgescheiden van het autoverkeer, zonder de onderlinge verbondenheid tussen de vervoerswijzen te verbreken. Bovendien moet de mobiliteit in de "Toekomst van Brussel" minder individueel zijn. Het is noodzakelijk om **gedeelde vervoerswijzen aan te moedigen** (bv. deelauto's, pendelsystemen enzovoort) en sommigen vinden zelfs dat er een verbod moet komen op privévoertuigen.

Het mobiliteitsbeleid moet het ook mogelijk maken om **het verkeer vlotter te laten doorstromen en files korter te maken**. Om dit verkeer te verminderen, stelden de burgers de volgende maatregelen voor: het aantal auto's in het algemeen schrappen of verminderen (bv. door een aantal auto's per huishouden vast te stellen, bedrijfsauto's te verminderen of te schrappen) en hetzelfde doen voor steps in zelfbediening; de toegang voor vrachtwagens beperken tijdens bepaalde tijdvakken; het aantal werken die de openbare weg versperren verminderen. Op te merken valt dat de burgers die pleiten voor het schrappen van de auto vaak wensen dat er (betaalbare) alternatieve vervoerswijzen worden ontwikkeld om de (zowel lange als korte) verbindingen te verzekeren.

In dezelfde geest vinden de burgers het belangrijk dat het verkeer vlotter kan doorstromen door ook **de verkeersplannen** en meer bepaald **de invoering van het Plan Good Move** bij te sturen. Heel wat burgers wensen immers dat meer bepaald dit laatste plan wordt aangepast¹⁴, daar het er vandaag toe leidt dat het leven er voor sommige burgers lastiger op wordt. Zij beklagen zich erover dat ze heel wat moeten omrijden om hun huis te bereiken, wat volgens hen niet ecologisch of zuinig is.

Een andere belangrijke uitdaging waarop de burgers hebben gewezen, is de noodzaak om in de "Toekomst van Brussel" **de kwaliteit van het openbaar vervoer te verbeteren** en **het netwerk/de**

¹³ Het gaat om trams, bussen, metro's en treinen.

¹⁴ Sommige burgers wensen noch min noch meer dat het Plan Good Move wordt geschrapt.

verbindingen in zowel het Gewest als de rand te ontwikkelen. Er is inderdaad nood aan meer voertuigen (voor een betere frequentie op het net en om zowel dag- en nachtdienstregelingen te kunnen aanbieden) maar ook aan meer lijnen (die bovendien directer moeten zijn). De burgers denken ook dat **de invoering van een gezamenlijk abonnement** een goede zaak zou zijn. Ze wensen ook dat het openbaar vervoer beter aangepast en toegankelijk zou zijn voor sommige groepen: personen met beperkte mobiliteit; reizigers met een kinderwagen of een fiets; ouderen; personen met ronde vormen.

Het is volgens de burgers ook noodzakelijk om **het parkeren te bevorderen** in het Gewest door meer (publieke of private) parkeerplaatsen te creëren, door de verkeersplannen te herzien evenals de betalingsmodaliteiten (bv. er is nood aan parkeerautomaten die werken en waar men met muntgeld kan betalen)¹⁵. Ook de parkeermogelijkheden in de rand van het Gewest moeten worden verbeterd en daarbij moet ook worden voorzien in een beter gebruik van het openbaar vervoer (bv. door te voorzien in pendelparkings voor pendelaars).

Een andere uitdaging in verband met mobiliteit bestaat erin om **de bestaande infrastructuur beter te gebruiken** (bv. de Brusselse stations) **maar ook en vooral om nieuwe infrastructuur te creëren** (bv. meer fietspaden of fietssnelwegen zoals die tussen Brussel en Leuven; voorzien in een GEN). Deze vooruitzichten op het vlak van mobiliteit lijken noodzakelijk voor de burgers om de bevolking ertoe te bewegen andere gewoonten aan te nemen en minder gebruik te maken van de auto.

Op het snijvlak van mobiliteit en **VEILIGHEID** kwam ook de uitdaging van **de verkeersveiligheid** ter sprake. De burgers wensen dat alle gebruikers in de toekomst zouden worden opgeleid in de verkeersregels en dat ze die regels vervolgens in acht zouden nemen. Ze vragen ook om een rijbewijs voor gebruik van een fiets en een step in het leven te roepen en om het gebruik van e-steps en e-bikes beter te reglementeren (bv. verplichting om een helm te dragen, om de fiets of step te laten inschrijven, om de step te parkeren op een welbepaalde plaats).

Een van hun wensen bestaat er ook in om **zich veilig te voelen in het openbaar vervoer** en in de stations. Daartoe wensen de burgers dat er minder drugs- en alcoholverslaafden of daklozen in de stations zouden zijn. De burgers dromen ook van **een veilige stad waar iedereen veilig (of met een veilig gevoel) door de openbare ruimte kan stappen**, meer bepaald tijdens de nacht. Om dit mogelijk te maken stellen de burgers onder andere voor om het aantal bewakingscamera's te verhogen alsook om verlichting met bewegingsdetectie te installeren (bv. in parken). Het is ook nodig om de aanwezigheid van de politie in de openbare ruimte (meer bepaald in het centrum van de stad) te

¹⁵ Meerdere burgers zijn zelfs van mening dat parkeren in het Brussels Gewest gratis zou moeten zijn.

versterken en er zouden ook meer controles moeten zijn. Bovendien moeten **de relaties met de politie** verbeteren en is er nood aan een betere opvolging van de "klachten" die de burgers bij de politie indienen. Op te merken valt ook nog dat de burgers wensen dat het geweld in de samenleving zou verminderen, dat er minder banditisme in de wijken zou zijn en dat woningen beter zouden worden beveiligd tegen inbraken. Ze vragen ook om meer actie te ondernemen op het vlak van preventie en bewustmaking in plaats van onmiddellijk beteugelend op te treden.

De "Toekomst van Brussel" zien zichzelf ook in een stad die **GEZONDHEID** en **WELZIJN** centraal plaatst in de bezorgdheid. Het lijkt voor de burgers immers primordiaal om het **voor iedereen mogelijk te maken toegang te hebben tot kwaliteitsvolle gezondheidszorg en sociale zekerheid**. Daartoe lijken grootschalige nieuwe investeringen in de gezondheidssector absoluut noodzakelijk. Het is ook nodig om het aantal artsen te verhogen (bv. door de *numerus clausus* te schrappen of door de aanwerving van artsen-specialisten buiten de Europese Unie te bevorderen) en om kwaliteitsvolle zorginfrastructuur te creëren.

Een ander belangrijk punt voor de burger bestaat erin **beter te zorgen voor zowel oudere mensen als voor kinderen**. Hiertoe moeten de rusthuizen goedkoper en menselijker worden en moet de kwaliteit van de dienstverlening in deze structuren verbeteren. Sommige burgers merkten dan weer op dat niet alleen de rusthuizen moeten worden verbeterd, maar dat het ook nodig is ondersteuning te bieden aan ouderen die liever thuis blijven wonen (bv. door intergenerationeel wonen te ontwikkelen of door het voor bejaarde ouders mogelijk te maken opnieuw bij hun kinderen te gaan wonen). Het is ook noodzakelijk om beter te zorgen voor de jongste kinderen in kinderdagverblijven en daartoe de volgende twee elementen te combineren: een voldoende aantal kinderverzorgsters van hoge kwaliteit en een voldoende aantal (plaatsen in) kinderdagverblijven (beheerd door de gemeenten).

Ook een andere groep van mensen heeft nood aan bijzondere aandacht wat betreft hun gezondheid en welbevinden, i.e. personen die kampen met verslavingen (drugs, tabak, alcohol). Overigens zouden sommigen graag hebben **dat sigaretten, drugs** en zelfs allerlei energiedrankjes uit beeld verdwijnen (in sommige contexten, bv. aan de universiteit).

Op te merken valt ook dat meerdere burgers hebben gewezen op de noodzaak om **voorbehoedsmiddelen en testen ter opsporing van seksueel overdraagbare aandoeningen gratis te maken**.

Een burger in goede gezondheid, dat is ook een burger die aan sport doet. De burgers vinden het immers noodzakelijk om mensen ertoe aan te zetten een sport te beoefenen door **een echt sportbeleid te ontwikkelen alsook een betaalbaar sportaanbod en de daartoe vereiste infrastructuur**. Het is ook belangrijk **dat er meer plaats zou zijn voor sport op school** (bv. door sport

te koppelen aan de studies, door meer sportbeurzen toe te kennen, door het aantal uren sport op school uit te breiden) en dat de **bestaande infrastructuur wordt gemoderniseerd of onderhouden** (bv. nationaal stadion, sportcentra).

Nog andere elementen hebben een impact op de gezondheid en het welzijn van personen. Zo is **leven in een rustige omgeving** (bv. zonder lawaai van auto's, openbaar vervoer, sirenes, getoeter ...) een prioriteit voor de "Toekomst van Brussel". Om dergelijke rustige omgevingen te creëren hebben meerdere burgers gewezen op de noodzaak om **opnieuw na te denken over het feit dat vliegtuigen boven het Gewest vliegen. Leven in een omgeving met een goede luchtkwaliteit** is eveneens van het grootste belang voor de burgers.

Op te merken valt ook nog dat het feit te leven in een samenleving waar de burger de mogelijkheid heeft om **tijd te nemen voor zichzelf, zijn hobby's en zijn familie** ook een cruciaal element is dat mensen gelukkiger maakt. Om deze tijd te kunnen nemen, hebben enkele burgers gepleit voor de invoering van de vierdaagse werkweek.

De burgers hadden het ook regelmatig over de uitdagingen in verband met **CULTUUR**. Het is immers belangrijk dat iedereen **vlot en op gelijke wijze toegang heeft tot een cultureel aanbod** dat bovendien **betaalbaar en van goede kwaliteit is**. Het is voor de burgers ook essentieel dat **de wereld van de kunsten meer steun krijgt** (bv. door het kunstenaarsstatuut te verbeteren, door meer financiële mogelijkheden aan kunstenaars aan te bieden enzovoort). Op te merken valt ook nog dat meerdere burgers vragen om **de invoering van een cultuurpas** (vergelijkbaar met wat in Frankrijk bestaat).

Onder de doelstellingen op het vlak van duurzame ontwikkeling vinden we ook de **DOELTREFFENDHEID EN DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE INSTELLINGEN**. De instellingen van de "Toekomst van Brussel" moeten immers **doeltreffend, efficiënt en proactief zijn en de budgetten correct aanwenden**. Ze moeten **een "duurzaam beheer als een goede huisvader"** voeren en **strijden tegen eventuele profiteurs van het systeem**. Ze moeten ook **meer aandacht hebben voor de noden van de burgers en beschikken over gekwalificeerde medewerkers die ook dicht bij het terrein staan**. Ze moeten ook **kwaliteitsvolle diensten leveren** en moeten dat ook sneller doen (bv. aanvragen van sociale woningen snel behandelen daar mensen vandaag te lang moeten wachten, dossiers van vluchtelingen snel behandelen).

Nog steeds volgens de burgers moeten ze ook gezondheid en de bijstand aan personen **herfinancieren** en daarnaast ook op grote schaal investeren om een echt beleid op het vlak van huisvesting, sport en cultuur te ontwikkelen. Het is ook essentieel dat ze meer middelen (financieel, personeel, infrastructuur) geven aan het onderwijs alsook om de doelstellingen van het pact voor uitstekend onderwijs te verwezenlijken.

In de "Toekomst van Brussel" wenst de burger ook meer **INSTITUTIONELE COÖRDINATIE**. De burgers dromen immers van **een Gewest waar de instellingen (meer bepaald van eenzelfde sector) beter worden gecoördineerd en complementair zijn**, en ook **beter communiceren**. Daartoe wijzen sommigen op de noodzaak om de gegevens van de verschillende administraties te centraliseren en het beleid tussen de verschillende bestuursniveaus te harmoniseren.

Ze zouden ook graag een betere coördinatie zien tussen de instellingen en de verschillende actoren (op het terrein) in Brussel maar ook in de rand. Ze vinden het meer bepaald belangrijk dat, in de "Toekomst van Brussel", openbare werken beter zouden worden gecoördineerd en dat er meer samenwerkingsverbanden zouden zijn tussen de openbaarvervoersbedrijven.

De "Toekomst van Brussel" eisen ook veranderingen wat betreft de **VERDELING VAN DE BEVOEGDHEDEN EN DE MACHT**. Op dit punt lopen de meningen echter sterk uiteen. Sommige burgers hadden het immers over **de fusie** of de **afschaffing van de gemeenten** en over de nood **aan een geharmoniseerd en sterker Gewest dat over meer bevoegdheden beschikt**. Andere burgers wensen integendeel **de gemeenten opnieuw sterker te maken** en sommigen vinden zelfs dat **het Gewest mag worden ontbonden**.

Wat betreft sommige specifieke bevoegdheden hebben de burgers onder andere de volgende voorstellen geformuleerd:

- Onderwijs zou opnieuw een federale bevoegdheid moeten worden, de netten zouden moeten worden afgeschaft en er zou een enkel net moeten worden gecreëerd.
- De belastingen op auto's en in verband met het vervoer zouden een gewestelijke en geen federale bevoegdheid moeten zijn.
- Het lokale niveau moet meer bevoegdheden krijgen in verband met ecologie.
- Sport en cultuur moeten worden gezien als een gemeentelijke bevoegdheid.
- De gemeenschapswachten moeten meer bevoegdheden krijgen in verband met veiligheid, de politie moet worden hervormd of er moet een nieuw orgaan worden gecreëerd dat met dezelfde opdrachten zou worden belast.

De burgers hebben ook verklaard **een einde te willen maken aan het naast elkaar bestaan van functies (en/of bevoegdheden)** op gemeentelijk, gewestelijk, gemeenschaps- en federaal niveau.

In de "Toekomst van Brussel" wensen de burgers dat het **VERTROUWEN** tussen henzelf en de politiek (of de politieke instellingen) wordt hersteld of versterkt. Ze vragen ook meer **TRANSPARANTIE** in verband met meerdere punten:

- Overheidsuitgaven, subsidies en gemaakte kosten;

- Besluitvorming, politieke debatten;
- Belastingen in het algemeen;
- Verschillende lopende projecten;
- Acties van de verkozenen en de concrete resultaten van die acties.

De burgers dromen ook van een betere **SAMENSTELLING VAN DE POLITIEKE KLASSE** en van bepaalde specifieke aspecten in verband daarmee.

Sommigen wensen immers **een vernieuwing van de politieke klasse** (bv. door nieuwe partijen op te richten en nieuwe voorstellen te formuleren¹⁶, door meer plaats te geven aan jongeren, door niet toe te staan dat een persoon na een intrede in de politiek een loopbaan maakt van het feit politicus te zijn maar door het voor iedereen mogelijk te maken zich kandidaat te stellen bij de verkiezingen enzovoort). De burgers vragen ook dat de **verstandhouding tussen verkozenen** beter zou zijn en dat ze in de eerste plaats hun ideeën zouden delen (door de partijlogica te overschrijden). Sommigen zijn er ook voorstander van om de ministers te kiezen onder de verkozenen.

Ze wensen ook dat **het pensioen, het loon en de privileges van deze politieke klasse** zouden worden herzien. Sommige burgers hebben gewezen op de noodzaak om **de politieke immuniteit op te heffen van wie inbreuken begaat**. Enkele burgers hadden het over **de kwestie van de mandaten** die in de tijd zouden moeten worden beperkt. Ze vragen ook dat de verkozenen en instellingen **EEN VOORBEELDROL** zouden vervullen.

In verband met **STEMMEN** zouden meerdere burgers liever kunnen **stemmen voor beleid, projecten of ideeën** in plaats van voor een volledig programma van de ene of andere politieke partij. Ze wensen ook dat alle inwoners van Brussel (al dan niet vreemdelingen) zouden kunnen stemmen zonder zich op voorhand te moeten inschrijven en ongeacht het bestuursniveau.

Een burger vraagt ook om **de criteria voor toegang tot de verkiezingen en tot de mogelijkheid om te stemmen** uit te breiden (bv. tot vreemdelingen, jongeren enzovoort). Sommige burgers hebben ook gewezen op **de noodzaak om het kieswetboek te wijzigen** en **de wijze van benoeming van de burgemeesters te herzien**.

Ook **BURGERPARTICIPATIE** moet centraal staan in de "Toekomst van Brussel". Het gaat er in de eerste plaats om **de ruimten van besluitvorming open te stellen voor de burgers** en **een nieuw evenwicht tot stand te brengen wat betreft de macht tussen burgers en politiek**. Naast de burgers zouden alle actoren op het terrein in grotere mate moeten worden betrokken bij de processen van besluitvorming.

¹⁶ Sommigen wensen het einde van de participatie om opnieuw te beginnen op nieuwe en andere grondslagen.

Het gemeentelijk niveau is het niveau dat het meest wordt genoemd door de burgers die dit soort initiatieven voor burgerparticipatie wensen aan te moedigen.

De burgers hebben ook aangedrongen op de noodzaak om **van participatie geen uiterlijk vertoon te maken** en om hun meningen op meer bindende wijze in aanmerking te nemen. Ze wensen **deel te nemen vanaf het begin van het proces**, en dus niet helemaal op het eind, wanneer alles reeds is beklonken. Sommige burgers vragen ook om **tijds krediet voor participatie** toe te kennen aan de burgers, maar participatie mag daarom niet verplicht worden.

Nog steeds in verband met deze uitdaging van burgerparticipatie wensen de deelnemers dat deze processen het mogelijk zouden maken dat **DE STEM VAN EENDER WIE WORDT GEHOORD**. Zo dient men zich ervoor te hoeden dat alleen "wie een grote mond opzet", het woord kan voeren of dat er steeds naar dezelfde personen wordt geluisterd. Er moet ook op worden gelet dat niet alleen personen die zich goed kunnen uitdrukken, deelnemen aan de processen van burgerparticipatie.

Uit al deze verzuchtingen in verband met de Brusselse instellingen blijkt dat de deelnemers dromen van een Gewest waarvan de **INSTELLINGEN LEESBAARDER** en begrijpelijker zijn, zodat **de kwaliteit van de openbare diensten** zou verbeteren. Dit moet ook tot uiting komen in **een groot proces van administratieve vereenvoudiging** (harmonisatie, begrijpelijkheid, vlotheid van de procedures), en tegelijk dient men ervoor te zorgen dat mensen die slachtoffer zijn van **de digitale kloof** niet worden uitgesloten.

Bovendien dromen de burgers van **een Gewest dat beter en meer communiceert** met zowel de gebruikers en de begunstigen van de openbare diensten als alle burgers (bv. over de besluitvormingsprocessen van het Gewest, de participatieve processen, de werking van de instellingen, de aangeboden diensten, de rechten van de burgers, de maatschappelijke uitdagingen met als doel de burgers te sensibiliseren enzovoort). Beter communiceren houdt ook verband met de uitdagingen van transparantie en van de **toegang tot informatie**. Zo hadden de deelnemers het over de uitdagingen van de centralisatie van informatie (bv. door transversale en collaboratieve informatieplatformen te ontwikkelen) en van de inclusiviteit van de informatie (voor iedereen toegankelijk, voor iedereen begrijpelijk).

De kwaliteit van de openbare diensten van de "Toekomst van Brussel" vereist niet alleen een betere informatieverstrekking en leesbaarheid, maar ook **een betere toegankelijkheid van de openbare diensten**. Vele burgers brachten ook het evenwicht tussen fysieke en online diensten ter sprake: het is belangrijk om digitale dienstverlening te versterken, maar tegelijk moet de mogelijkheid worden behouden om te beschikken over medewerkers die de burgers ontvangen om hen te helpen. Het

perspectief van een uniek loket dat de burgers naar de juiste diensten kan doorverwijzen werd meermaals genoemd.

Tot slot vinden we bij de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling de kwestie van de **INFRASTRUCTUUR** en de **RUIMTELIJKE ORDENING**. Meerdere elementen in verband met deze kwestie werden eerder al uiteengezet, zodat we hier alleen de elementen in verband met deze kwestie vermelden die eerder nog niet aan bod kwamen.

Om te beginnen vereisen de "Toekomst van Brussel" **een ruimtelijke ordening die toegankelijk is voor personen met specifieke noden** (bv. personen met beperkte mobiliteit, personen met een handicap, ouderen enzovoort). Daartoe vinden de burgers het noodzakelijk om **de stad opnieuw te bekijken op grote schaal en vanuit een stedenbouwkundige invalshoek**. In dit verband kan er worden overwogen om bepaalde zaken af te breken en daarna weer op te bouwen. Anderen zijn van mening dat er niet moet worden gebouwd, maar dat het nodig is om te renoveren en wat al bestaat beter te gebruiken.

Vele burgers hebben ook gewezen op de noodzaak om **straten, voetpaden en wegen opnieuw aan te leggen** opdat ze niet langer een gevaar zouden vormen voor het publiek. De burgers vragen ook om meer openbare toiletten te installeren.

Tot slot moet de stad in grotere mate worden (**her**)ontworpen voor jongeren. Er moet immers worden **voorzien in meer speelpleinen en ruimten bestemd voor jongeren alsook in infrastructuur waar culturele en sportactiviteiten voor jongeren kunnen worden ontwikkeld**.

II. Problematische ervaringen van burgers

Na zich een beeld te hebben gevormd van de "Toekomst van Brussel", werd aan de deelnemers gevraagd om op basis van hun problematische ervaringen met het Gewest een diagnose te maken van wat momenteel niet naar behoren werkt. Natuurlijk verwijzen de meeste van deze problemen naar de projectie die de deelnemers hebben gemaakt van hun "Toekomst van Brussel" die we hierboven hebben voorgesteld.

Om te beginnen werd, in verband met **KLIMAAT** en **MILIEU**, **het gebrek aan netheid** vaak genoemd door de burgers. Burgers zijn inderdaad van mening dat ze op straat veel te veel afval en allerlei soorten vuil aantreffen (bv. hondenpoep, kauwgom, peuken).

Volgens de burgers zou dit probleem inzake netheid het gevolg zijn van **slecht afvalbeheer**.

Afvalophaling is immers inefficiënt om uiteenlopende redenen:

- De frequentie van afvalophaling is te laag (één keer per week), vooral voor mensen die in kleine woningen wonen en er al hun gekleurde zakken een hele week moeten bewaren;
- De tijdvakken van afvalophaling zijn te beperkt;
- Soms blijven sommige zakken gewoon staan;
- Het systeem waarbij burgers hun vuilniszakken voor hun deur moeten plaatsen is niet doeltreffend daar het sluikestorten en het achterlaten van grof vuil in de hand werkt; vaak ook scheuren de zakken waardoor het afval op het voetpad terechtkomt.

Het sorteren van afval laat eveneens te wensen over, ondanks de geldende verplichting om te sorteren in Brussel. Zoals voor het gebrek aan netheid is dit deels te wijten aan een gebrek aan burgerzin en opvoeding. Volgens de burgers is dit echter ook te wijten aan een tekort aan openbare vuilnisbakken die sorteren in de openbare ruimte mogelijk moeten maken en aan een tekort aan inzamelpunten voor dergelijk sorteren. **De recyclage van afval** vormt eveneens een probleem in de ogen van de burgers: afval wordt onvoldoende gerecycleerd. Dit gebrekkige afvalbeheer veroorzaakt andere problemen zoals **de aanwezigheid van steeds meer ongedierte en andere dieren** in het Gewest.

Nog op het vlak van klimaat en milieu zijn de burgers eveneens van mening dat **het gebrek aan "groen"** in het Gewest en **de alomtegenwoordigheid van beton** problematisch zijn. Op concretere wijze verklaarden de burgers dat er een tekort is aan groene ruimten en dat de groene ruimten die er wel zijn, schade oplopen (bv. bij een festival in een Brussels park) of slecht zijn ingericht. De burgers hebben immers de indruk dat er over de bestaande groene ruimten niet is nagedacht opdat de inwoners ervan zouden kunnen profiteren. Bovendien leeft bij hen de indruk dat het Gewest geen zorg draagt voor die groene ruimten (bv. planten en bomen worden niet besproeid) en dat er voortdurend bomen worden geveld (zonder nieuwe bomen te planten of waarbij minder nieuwe bomen worden geplant dan er stonden). Op te merken valt eveneens dat enkele burgers vraagtekens plaatsen bij een zeer concreet project: het vastgoedproject dat is gepland op **het huidige braakliggend terrein Josaphat**.

Ze hebben ook de aandacht gevestigd op **meerdere elementen die momenteel in tegenspraak zijn met eerbied voor de planeet en de biodiversiteit**. Om te beginnen hebben ze benadrukt dat vervuiling in het algemeen (bv. van de bodem, de lucht) een reëel probleem is, net als het feit dat het principe "de vervuiler betaalt" nauwelijks wordt toegepast in het Gewest. Ze hebben ook met de vinger gewezen naar de verspilling van hulpbronnen zoals water of elektriciteit alsook op het feit dat te veel burgers geen eerbied tonen voor het milieu (bv. door hun afval weg te gooien, door te veel te consumeren enzovoort). Een ander probleem is dat vliegen naar bepaalde bestemmingen vandaag nog steeds goedkoper is dan de trein nemen. Ze vinden het ook problematisch dat "groen zijn" in de ogen

van de burger als saai wordt ervaren en dat er momenteel onvoldoende bescherming is voor dieren (bv. er worden te veel dieren geteeld, zwerfdieren).

Ze hebben ook lucht gegeven aan hun bezorgdheid in verband met **de energietransitie die voor voertuigen is gepland**. Sommige burgers zijn immers van mening dat het komende verbod op dieselmotoren hen in de problemen zal brengen en de ongelijkheid nog groter zal maken, des te meer indien dat verbod niet gepaard gaat met leefbare alternatieven. Ze wijzen ook op de kosten voor aankoop van een elektrische wagen in overeenstemming met wat het Gewest vraagt en op het probleem van een tekort aan laadpalen.

Nog steeds in verband met de energietransitie, maar ditmaal met betrekking tot woningen, hebben sommige burgers gewezen op **het slechte energieverbruik van een groot deel van de woningen en het discutabele karakter van de EPB-certificaten**. Ze vinden het ook problematisch dat de overheid de energietransitie voor woningen aanmoedigt zonder renovatiesteun te geven - of voldoende steun om de renovatiekosten te dekken.

Vervolgens hebben de burgers ook gewezen op het probleem van de voortdurende toename van **BESTAANSONZEKERHEID** en **armoede**.

Vele burgers beweren dat hun loon, hun pensioen, de vervangingsinkomens (bv. de inkomensgarantie voor ouderen, werkloosheidsuitkeringen) of eventuele overheidssteun (bv. geboortepremie) niet langer volstaan om **te voorzien in de kosten van hun levensonderhoud** (die kosten zijn razendsnel gestegen als gevolg van de stijging van de inflatie). Als gevolg van de gestegen kosten voor levensonderhoud zijn sommige zaken die voorheen normaal waren (bv. naar de film gaan, op reis gaan ...), vandaag een luxe geworden waardoor een groot deel van de bevolking niet meer kan sparen.

Overigens betreuren sommigen dat de overheid **geen of niet meer steun** biedt (sociaal, financieel) **in deze moeilijke tijden** en dat het soms zo **moeilijk is om de reeds bestaande steun te verkrijgen**.

In dezelfde geest hebben de burgers gewezen op het probleem van **schuldenlast** waarmee steeds meer burgers te maken krijgen. Tevens hebben ze de indruk dat **de kloof tussen rijk en arm** steeds groter wordt en datzelfde geldt voor de sociaaleconomische ongelijkheid.

Ze zijn ook van mening dat **de toename van dakloosheid en bedelarij** problematisch is. Vele burgers hebben zich uitgesproken met betrekking tot **het probleem van huisvesting**. Ze beklagen zich over het feit dat het moeilijk is een woning te vinden voor een betaalbare huurprijs, die aangepast is¹⁷ (bv. aan personen met beperkte mobiliteit, gezinnen met veel kinderen enzovoort) en bovendien in goede staat

¹⁷ Meerdere burgers hebben immers onderstreept dat er een gebrek aan overeenstemming is tussen de vraag naar en het aanbod van woningen.

verkeert. Meerdere burgers verklaren immers te moeten leven in oude en ongezonde woningen waarvan de huurprijs veel te hoog is ten opzichte van de waarde van het goed en "de kwaliteit van de prestaties". Ze betreuren **het gebrek aan controle (door de overheid) op de prijzen van woningen**. Tevens verklaarden ze dat vooral studenten het moeilijk hebben om een woning te vinden.

Ze vinden dit punt des te problematischer daar vele gebouwen in Brussel vandaag leegstaan en zouden kunnen dienen als woningen voor de Brusselse bevolking.

Ze plaatsen ook vraagtekens bij **de vele obstakels waardoor de burger geen toegang heeft tot bepaalde woningen**: de noodzaak aan een waarborg voor de eigenaar of te hoge waarborgen; het gebrek aan steun vanwege de overheid op het vlak van huisvesting of de slechte berekening van dergelijke steun (bv. een moeder die steun krijgt van het Woningfonds betreurt dat er bij de berekening van de steun geen rekening wordt gehouden met de kinderen); het feit dat er aan te veel voorwaarden moet worden voldaan om toegang te hebben tot een woning (inzonderheid een sociale woning). Sommige burgers wijzen ook op de moeilijkheden die opduiken voor wie samen een woning wil gaan huren (bv. strenge criteria om toegang te krijgen tot bepaalde woningen in medehuur, samenwonen kan moeilijk blijken enzovoort).

Bovendien betreuren ze het feit dat het voor een groot deel van de bevolking (meer bepaald jongeren) niet langer mogelijk is om **een eigendom te verwerven**. De notaris- en registratiekosten zijn immers te hoog en de waarde van onroerend goed is gestegen; hetzelfde geldt voor de rentevoeten van een (hypotheclair) krediet bij de bank. In verband met dit punt onderstrepen de burgers bovendien dat het problematisch is dat wie een krediet wenst te verkrijgen, zelf een groot bedrag moet inbrengen of vele garanties moet geven.

Ten derde, op het vlak van **SAMENLEVEN**, zijn de burgers van mening dat **de mensen vandaag in te grote mate op zichzelf zijn teruggeplooid en individualistisch** zijn geworden. Er zijn ook **steeds meer alleenstaanden** en de burgers hebben de indruk dat het steeds **moeilijker wordt om elkaar te ontmoeten**.

Ze hebben ook de indruk dat **de mensen** (zowel burgers als ambtenaren) **steeds minder vriendelijk, respectvol, beleefd en verdraagzaam zijn** (bv. tegenover andermans cultuur, religie enzovoort).

Ze betreuren ook dat vele burgers het slachtoffer zijn van **racisme en/of discriminatie**, meer bepaald bij aanwerving of op het vlak van huisvesting. Meerdere burgers hebben er immers op gewezen dat hun een woning of een baan werd geweigerd wegens hun afkomst of omdat ze bijvoorbeeld werkloos waren.

Meerdere burgers zijn er overigens van overtuigd dat **het gebrek aan tweetaligheid in het Brussels Gewest** een weerslag heeft op de verslechtering van het samenleven en er beetje bij beetje voor zorgt dat er een kloof ontstaat tussen Nederlandstaligen en Franstaligen in Brussel.

De burgers hebben ook gewezen op **het gebrek aan inclusiviteit van de huidige samenleving** (meer bepaald ten aanzien van personen met een handicap) en dat het onbegrijpelijk was dat personen nog aan zichzelf zijn overgeleverd.

Sommige Belgische burgers begrijpen niet waarom ze nog steeds het label krijgen van "met een migratieachtergrond". Enkele deelnemers plaatsen ook vraagtekens bij **de manier waarop "vreemdelingen" en "nieuwkomers" worden onthaald**. Ze stellen zich meer bepaald vragen bij het verschil in behandeling tussen sommige "prioritaire vreemdelingen" (bv. Oekraïners) en andere vreemdelingen. Tevens betreuren ze de moeilijkheden die vele "vreemdelingen" ondervinden om hun verblijfsvergunning te krijgen.

Problemen in verband met **ONDERWIJS** kwamen eveneens aan bod vanuit twee invalshoeken die al voorkomen in de gedroomde situatie: de ene in verband met onderwijs (op school), de andere in verband met burgerschapsvorming.

In verband met de problemen die zich voordoen in het onderwijs hebben de burgers om te beginnen gewezen op **de daling van het schoolniveau van de leerlingen** (meer bepaald op het vlak van taal) en **de toename van het aantal leerlingen dat het moeilijk heeft**. Ze vinden het ook problematisch dat er vandaag nog steeds **lesprogramma's bestaan die niet aangepast zijn** en nauwelijks aansluiten bij de huidige uitdagingen (bv. in verband met feminisme).

Ze hebben ook gewezen op **het verschil in niveau** dat groter wordt tussen de scholen (zelfs binnen eenzelfde school) en op **het fenomeen van gettovorming** waarmee sommige scholen te kampen krijgen. Enkele burgers beklagden zich bovendien over het feit dat er **te veel elitaire scholen** zijn, die discrimineren op basis van het niveau van de leerlingen, maar ook **te veel zogenaamde "vuilbakscholen"**. Ze vinden ook dat de school over het algemeen ongelijkheden doet ontstaan. Ze betreuren **ook de toename van het aantal kinderen en jongeren die de school voortijdig verlaten** en dat zij daarvan de gevolgen dragen (bv. dit leidt tot moeilijkheden om werk te vinden, moeilijkheden bij lezen en schrijven enzovoort).

Voorts vinden de burgers het problematisch dat er een tekort is aan verschillende zaken: **plaatsgebrek** in scholen, **gebrek aan financiering en middelen** voor het onderwijs (waardoor het overigens niet mogelijk is om aan inclusie te doen), **tekort aan leerkrachten alsook aan waardering en erkenning van hun beroep**.

Meer bepaald in verband met **de leerkrachten** zijn de burgers van mening dat ze **te vaak afwezig zijn** (en bovendien voor te lange tijd). Ze worden ook gezien als **onbekwaam en niet gemotiveerd** en worden geacht niet het vereiste niveau te hebben (bv. op het vlak van taal, vanuit pedagogisch oogpunt) en **onvoldoende te zijn opgeleid**. Sommige burgers vinden het echter problematisch dat sommige ouders van leerlingen hun leerkrachten (soms op agressieve wijze) aanvallen en hun gezag in twijfel trekken. **De administratieve last** voor leerkrachten, en meer algemeen voor alle actoren in het onderwijs, wordt eveneens als een probleem ervaren.

De burgers vinden ook dat **het welzijn van het kind en zijn specifieke eigenschappen** niet vaak genoeg in aanmerking worden genomen in het kader van de onderwijs- en evaluatiemethoden. Sommigen begrijpen overigens niet dat de onderwijsmethoden in dergelijke mate zijn gedigitaliseerd.

Op te merken valt ook nog dat sommige burgers zich vragen stelden bij **het belang, de zin en de rol van de school**. De school blijkt leerlingen immers steeds meer te formatteren en hun kritische geest niet meer te ontwikkelen. Bovendien worden leerlingen vaak een bepaalde richting uit gestuurd in functie van hun resultaten en worden hun affiniteiten gedeeltelijk of soms zelfs volledig genegeerd.

Een ander element dat bijzonder problematisch is en verband houdt met het onderwijs, is **de recente wijziging van schoolkalender**. Als gevolg daarvan is er een verschil tussen de vakantieperiodes tussen het Franstalig en het Nederlandstalig onderwijs. Meerdere burgers hebben immers (klein)kinderen in scholen in beide gemeenschappen en hebben het moeilijk met deze gewijzigde kalender.

Bekijken we vervolgens het luik "burgerschapsvorming", dan stellen we vast dat een bepaald probleem inzonderheid ter sprake is gebracht door de burgers: **het gebrek aan burgerzin** in het algemeen bij de burgers (meer bepaald in het openbaar vervoer).

Op het vlak van **WERKGELEGENHEID** en **BEROEPSOPLEIDING** hebben de burgers er om te beginnen op gewezen dat het voor de meesten onder hen bijzonder **moeilijk is om toegang te krijgen tot een baan of een studentenjob**. Voor anderen lijkt dit totaal onmogelijk te zijn (bv. mensen zonder papieren, daklozen).

Vervolgens hebben ze gewezen op **het probleem van de werkloosheid dat nauw verbonden is met het probleem van de werkgelegenheidsvallen**. De burgers zijn immers van mening dat de werkloosheidsuitkeringen (alsook sociale steun van het type leefloon) te hoog zijn en werklozen er (in sommige gevallen) niet toe aanzetten om werk te zoeken. Bovendien is **zwartwerk** volgens hen ook een echt probleem. Sommigen vinden ook dat er **misbruik** wordt gemaakt van **vrijwilligerswerk** (bv. sommige taken worden aan vrijwilligers gegeven om te vermijden dat men iemand moet betalen om die taken uit te voeren) en dat **de toenemende digitalisering** leidt tot "diefstal van banen".

De deelnemers hebben ook gewezen op **de problemen die van ver of nabij te maken hebben met de diploma's**. Ze hebben inderdaad op de volgende paradox gewezen: enerzijds vinden heel wat mensen die een diploma hebben behaald geen werk, anderzijds is het bijna onmogelijk om werk te vinden als je geen diploma hebt (bv. getuigschrift van hoger secundair onderwijs). Bovendien betreuren heel wat burgers **de vele problemen wat betreft de gelijkwaardigheid van diploma's**. Wat betreft **de beroepsopleiding** zijn de burgers van mening dat die vaak te duur is, te lang duurt en niet vaak genoeg naar werk leidt. Er zijn volgens hen vaak ook te veel criteria waaraan men moet voldoen om toegang te krijgen tot een bepaalde opleiding.

De deelnemers verwezen in hun bijdragen ook naar de **VEERKRACHT** van het Gewest vanuit economisch en fiscaal oogpunt, die verzwakt lijkt te zijn als gevolg van meerdere elementen.

Op **economisch vlak**, ten eerste, vinden burgers dat de steun voor kleine en middelgrote ondernemingen niet is aangepast en dat ondernemerschap niet (voldoende) wordt aangemoedigd (bv. ondernemers worden zwaar belast, krijgen weinig overheidssteun). Ze stellen ook vast dat vele ondernemingen wegtrekken en dat er op sommige plaatsen een tekort aan handelszaken is (bv. in het westen van Brussel). Ze betreuren de vermindering van het aantal geldautomaten. Sommigen vrezen ook de ontwikkeling van artificiële intelligentie en het mogelijk gebruik ervan in oorlogsvoering.

Vervolgens, op **fiscaal vlak**, verklaarden de burgers eerst en vooral dat ze te veel belastingen moeten betalen en bovendien dat belastingen op onrechtvaardige en ongelijke wijze worden geheven. Vele burgers zijn immers van mening dat er een gebrek aan evenwicht is wat betreft de belasting van verschillende categorieën van belastbare inkomens: de middenklasse en de "kleine mensen" worden immers veel te zwaar belast. *A contrario* worden grote ondernemingen onvoldoende belast. Ze vinden ook dat de banken de grote ondernemingen en de superrijken te veel ondersteunen en de rest van de bevolking daarentegen onvoldoende ondersteunen.

De burgers hebben er ook op gewezen dat de belastingen op de aankoop van onroerend goed vandaag te hoog zijn en dat het kadastraal inkomen niet langer beantwoordt aan de waarde van de goederen. Sommigen hadden het ook over de successierechten en vestigden de aandacht op de ongelijkheid van het stelsel van nalatenschappen en op de aanzienlijke lasten van successierechten. Tot slot hebben sommigen de indruk dat pendelaars fiscaal worden "bevoordeeld" in vergelijking met de Brusselaars.

De deelnemers meldden ook vele problemen in verband met **MOBILITEIT**.

Om te beginnen hebben de burgers gewezen op **de parkeerproblemen** in het Brussels Gewest. Het ontbreekt immers aan voldoende plaatsen en parkeren is ofwel betalend ofwel geregeld via de "blauwe schijf" die overigens zijn grenzen heeft. De parkeertarieven in het Gewest worden ook als te

hoog beschouwd en de betaalwijze is ongeschikt (bv. onmogelijk om met muntgeld te betalen; soms is het verplicht om met een smartphone te betalen, omdat andere betaalwijzen niet worden aanvaard). Bovendien zijn de parkeervoorschriften slecht of helemaal niet aangegeven (bv. mensen weten niet of ze parkeren in een straat waar ze moeten betalen, waar parkeren gratis is of met de blauwe schijf is geregeld), terwijl de parkeercontroles intensief zijn en er veel boetes worden uitgedeeld. De burgers hebben er ook op gewezen dat het op sommige plaatsen ontbreekt aan parkeergelegenheid voor personen met een handicap en dat sommige burgers misbruik maken van de parkeervergunningen voor PBM.

Veel mensen zijn ervan overtuigd dat al deze parkeerderelateerde problemen verklaren waarom zoveel auto's niet op de juiste plaats geparkeerd staan (bv. voor de garage van een burger) of slecht geparkeerd staan. Sommige mensen wijzen erop dat een slecht geparkeerde auto een bron van gevaar is (bv. er gebeuren vaak ongelukken, ambulances komen soms vast te zitten in het verkeer).

Vervolgens hebben de burgers gewezen op **de vele moeilijkheden als gevolg van de invoering van het plan Good Move**¹⁸. Vele burgers vinden dat dit plan sommige trajecten onmogelijk heeft gemaakt door te veel eenrichtingsverkeer in te voeren en ervoor te zorgen dat iedereen op de hoofdwegen terechtkomt. Ze hebben ook de indruk dat dit plan hen ertoe aanzet om vele omwegen te maken, wat zuinig noch ecologisch verantwoord is. Ze vinden ook dat de invoering van het plan ervoor zorgt dat ze meer stress ervaren wanneer ze met de auto rijden en dat het niet is doordacht in het licht van de noden en de gewoonten van de burgers. Sommige burgers vinden ook dat dit plan een negatieve weerslag zal hebben op de economie, de sociale mix zal verminderen en zou kunnen leiden tot een gentrificatie van sommige wijken.

Ze hebben ook gewezen op het te hoge aantal auto's en vrachtwagens en op het feit dat **de auto te veel plaats krijgt**; ze hebben gewezen op de gevolgen daarvan – i.e. verkeer, opstoppingen en het gevaar voor andere gebruikers van de openbare weg (bv. voetgangers, fietsers, gebruikers van een step). Sommige deelnemers betreuren dat er volgens hen **geen correcte alternatieven zijn voor het gebruik van de auto**.

Meerdere burgers onderstrepen immers **de huidige beperkingen van het openbaar vervoer**:

- Er is vaak vertraging of de frequentie ervan is onvoldoende, er is geen openbaar vervoer 's morgens vroeg of 's nachts; het openbaar vervoer is niet aangepast aan specifieke groepen (bv. personen met beperkte mobiliteit).
- Er zijn vaak te veel reizigers tijdens de piekuren;

¹⁸ Sommige burgers hebben noch min noch meer verklaard dat dit plan een mislukking is, een stap achteruit.

- Er zijn niet genoeg directe verbindingen (binnen het Gewest en met de rand);
- Vele plaatsen worden slecht bediend door het openbaar vervoer;
- Er zijn onvoldoende busstroken;
- De tarieven van de MIVB zijn niet voordelig genoeg;
- Te veel roltrappen om in en uit stations te komen zijn defect.

De burgers hebben ook gewezen op **de grenzen van de dienstverlening door de NMBS**: treinen worden vaak geschrapt (wegens personeelstekort of als gevolg van ongevallen) of hebben vertraging, en de aansluitingen worden zelden in acht genomen. Bovendien zijn vele stations dichtgegaan en zijn de tarieven voor sommige trajecten per trein zeer hoog. Ze hebben er ook op gewezen dat **taxi's** vaak veel te duur zijn.

Tevens verklaren ze dat **de plaats en de infrastructuur die momenteel voor fietsen is bestemd** te wensen overlaat. Er zijn immers niet genoeg fietspaden, sommige bestaande fietspaden worden slecht onderhouden (zoals ook sommige wegen overigens) of zijn slecht ontworpen (bv. fietspaden op voetpaden die langslopen voor bushokjes). Het valt bovendien te betreuren dat een gebruiker zijn fiets tijdens de piekuren niet mag meenemen in het openbaar vervoer. Anderzijds hebben de burgers gewezen op het gevaar van **elektrische fietsen** die te snel rijden en soms ook op de stoep rijden, precies wegens een gebrek aan voldoende fietspaden. Hetzelfde geldt voor **de steps** (in zelfbediening) die slecht worden gebruikt, waarvoor de regelgeving te wensen overlaat en die slecht worden bewaakt. Ze rijden te snel, zelden op de juiste plaats en zorgen voor obstakels op de openbare weg (bv. voetpaden, oversteekplaatsen voor voetgangers).

De burgers hebben ook **voorbehoud gemaakt wat betreft de voetgangerszone** in het centrum van Brussel. Volgens sommigen heeft deze zone onvoldoende aantrekkingskracht en bestaat het risico van verstikking van het centrum met zijn handelszaken.

Sommige burgers hebben erop gewezen dat vele auto's ook te snel rijden, maar dat de snelheidsbeperking tot 30 kilometer per uur in heel Brussel een probleem vormt. In sommige zones is dit inderdaad te traag. Bovendien is deze snelheidsbeperking over het algemeen slecht aangegeven.

Tot slot hebben de burgers ook gewezen op de volgende twee moeilijkheden: **de aanwezigheid van te veel werken** (die vaak lang duren of in sommige gevallen zelfs worden stilgelegd en niet verder worden uitgevoerd) en **het gebrek aan beteugeling van overlast** in verband met mobiliteit (door de MIVB of de politie).

Terwijl ze deze uitdaging soms in verband brengen met de uitdaging op het vlak van mobiliteit, hebben de burgers veel gesproken over (het gevoel van) **ONVEILIGHEID**. Ze hadden het in eerste instantie over

het gebrek aan verkeersveiligheid en aan veiligheid in het openbaar vervoer. Gebruikers van een fiets, een tweewieler, voetgangers of gebruikers van een auto voelen zich immers niet veilig op de openbare weg. Volgens de burgers worden er te veel inbreuken gemaakt op de verkeersregels en gedragen sommige personen zich onvoorzichtig en agressief.

Ze hebben ook verklaard dat ze **zich niet veilig voelen op bepaalde plaatsen** (bv. het centrum van de stad, grote gebouwen, sommige achtergestelde wijken) **en op welbepaalde momenten tijdens de dag** (bv. 's nachts, 's avonds), en dat nog meer wanneer ze alleen zijn. Het feit een vrouw te zijn is al evenmin bevorderlijk. Dit onveiligheidsgevoel kan worden veroorzaakt door **de aanwezigheid van personen onder invloed van bepaalde substanties en van drugsverslaafden, jongerenbendes, de maffia, straatverkopers** of ook **honden die niet aan de leiband worden gehouden**. Sommigen zijn bovendien van mening dat er **te veel laksheid is bij de ordediensten** in het algemeen en **dat er niet genoeg controles zijn**. Ze vinden ook dat de ordediensten zowel menselijk maar ook fysiek moeilijk bereikbaar zijn (bv. trap met drie treden om toegang te hebben tot een politiekantoor, geen hellingen voor personen met beperkte mobiliteit). Op te merken valt nog dat enkele burgers hebben verklaard **het slachtoffer te zijn geweest van diefstal of inbraak** en/of getuige te zijn geweest van **gevallen van agressie** (bv. medewerkers van de MIVB of de hulpdiensten).

Op het vlak van **GEZONDHEID EN WELZIJN** hebben de burgers eveneens bepaalde moeilijkheden onder de aandacht gebracht. Om te beginnen stellen ze vast dat het voor sommige personen **moeilijk is om toegang te krijgen tot gezondheidszorg** (bv. hulpbehoevenden, studenten) en dat **de kwaliteit van de gezondheidszorg** erop is achteruitgegaan en dat dit ook geldt voor de **sociale zekerheid**. Enkele burgers hebben ook gewezen op **moeilijkheden om voor de ouderen in de samenleving te zorgen** en op **het nijpende plaatsgebrek in de kinderopvang** om te zorgen voor de allerkleinsten.

Mensen hebben ook niet genoeg tijd om aan sport te doen. Bovendien zijn er te weinig (betaalbare) sportfaciliteiten en -activiteiten.

Burgers verklaren ook dat **de gezondheid van personen in gevaar wordt gebracht** door uitlaatgassen en de vervuiling in het algemeen, door geluidsoverlast (veroorzaakt door vliegtuigen, motorfietsen, werken ...) maar ook door de verslechtering van het klimaat (bv. er ontwikkelen zich ziekten in verband met die verslechtering). Sommige personen verklaren ook dat ze meer stress voelen en/of onder druk worden gezet en het slachtoffer zijn van pesten (bv. op het werk of op school). Anderen zien dat **de mentale gezondheid** van sommige burgers dag na dag verslechtert.

Op te merken valt nog dat sommigen zich zorgen maken over het **feit dat zorgberoepen zo moeilijk ingevuld raken** en dat steeds meer mensen hun rechten niet opeisen of vaststellen dat hun rechten worden uitgehold.

De burgers hebben ook de aandacht gevestigd op enkele problematische elementen in verband met **CULTUUR**. Ze leggen uit dat er **een gebrek is aan culturele activiteiten**, dat **het kunstenaarsstatuut** niet voordelig is, dat het **moeilijk is om kunst tentoon te stellen en/of plaatsen te vinden voor artistieke initiatieven**.

Ze hebben ook de aandacht gevestigd op meerdere elementen in verband met de uitdaging van de **VERANTWOORDELIJKHEID** en de **DOELTREFFENDHEID VAN DE INSTELLINGEN**.

Voor sommige burgers zijn de **administraties niet voldoende doeltreffend, efficiënt en bekwaam**. Ze doen aan knip-en plakwerk, improviseren, worden niet goed beheerd en wenden overheidsgeld en budgetten niet goed aan. Meerdere burgers hebben werkelijk de indruk dat er niet echt sprake is van een verbetering van de dienstverlening, ook al betalen ze hoge belastingen, en dat sommige burgers profiteren van de overheid (en dus van de belastingen die zij betalen).

De burgers vinden ook dat de administraties **te traag zijn** om hun diensten te leveren (bv. om een aanvraag van toegang tot een sociale woning te behandelen) en **onvoldoende proactief** zijn. Ook het **gerechtelijk systeem** is volgens hen te traag. Vele burgers menen dat het te lang duurt om een vonnis te vellen en dat er te veel situaties zijn die onbestraft blijven. Ze stellen vast dat magistraten steeds minder vervolgingen instellen, dat de middelen waarover justitie vandaag beschikt niet langer volstaan en dat de ordediensten bijgevolg "hun leven niet willen riskeren op het terrein"; die ordediensten beseffen maar al te goed dat het geheel van het gerechtelijk systeem niet op zijn taak berekend is.

Tot slot hebben de burgers gewezen op bepaalde tekortkomingen wat betreft de **INFRASTRUCTUUR** en op het vlak van **RUIMTELIJKE ORDENING**.

Ze hebben bijvoorbeeld verklaard dat te veel **inrichtingen ondoordacht** zijn aangebracht (bv. betonblokken midden op straat, bloempotten voor het huis van de burgers die hinderlijk zijn voor de brandweer, vuilnismannen en ziekenwagens) en niet aangepast zijn voor personen met beperkte mobiliteit.

Ze hebben er ook op gewezen dat **straten, wegen en voetpaden** te smal zijn, van slechte kwaliteit en slecht ontworpen (bv. voor personen met beperkte mobiliteit, ouderen, kinderwagens ...).

De burgers betreuren ook dat bepaalde infrastructuur de deuren moet sluiten wegens een tekort aan middelen en dat er zo weinig infrastructuur in open lucht is voor kinderen. Tevens betreuren ze dat sommige stedenbouwkundige reglementen zo bindend zijn.

Tot slot zijn ze van mening dat de samenleving de neiging heeft om **te veel te bouwen** in plaats van beter te doen met wat al bestaat. Ze betreuren ook **de afbraak van en/of wijzigingen aan het Brussels stedenbouwkundig erfgoed**.

III. Uitdagingen op het vlak van institutionele structuur

We hebben dit deel over de uitdagingen inzake institutionele structuur gesplitst in twee grote delen. Het eerste deel bevat de grote gehelen van uitdagingen die het Policy Lab heeft kunnen identificeren op basis van de gedecentraliseerde en thematische bijeenkomsten.

Het tweede deel bevat de oplossingen die naar voren werden gebracht door de deelnemers aan de ontmoeting van de "ambassadeurs" met betrekking tot de institutionele structuur.

De uitdagingen die zijn geïdentificeerd als resultaat van al die bijeenkomsten, werden samengebracht in zes grote gehelen die we hierna voorstellen in de vorm van tabellen. De uitdagingen op het snijvlak van meerdere gehelen zijn cursief weergegeven in deze tabellen.

Een eerste groot geheel bevat de uitdagingen op het vlak van **COÖRDINATIE**, de **VERDELING VAN DE MACHT, DE BEVOEGDHEDEN, DE VERANTWOORDELIJKHEDEN** en **OVERLAPPINGEN**.

(Gebrek aan) coördinatie	<ul style="list-style-type: none">*Werken worden niet gecoördineerd (bv. het voetpad wordt opgebroken om een leiding te herstellen en een maand later wordt hetzelfde voetpad opnieuw opengelegd om elektriciteit aan te brengen).<i>*De 19 gemeenten kosten meer en zijn in tegenspraak met doeltreffender coördinatie (het is nodig om te vereenvoudigen en over te gaan tot een fusie van de gemeenten).</i>*Projecten worden geblokkeerd omdat ze te veel afhankelijk zijn van verschillende bestuursniveaus en bij uitbreiding van te veel verschillende politieke partijen (van het ene tot het andere bestuursniveau) (bv. de kiosk in het Elizabethpark, het project voor renovatie van de Antwerpselaan, de braakliggende terreinen van de NMBS in Schaarbeek).*Er is bij de besturen onvoldoende coördinatie in wat ze voorstellen en ze houden niet op correcte wijze rekening met de behoeften van de burgers.*Er is bij de 19 Brusselse gemeenten geen harmonisatie van hun praktijken en dus is er ook geen samenhang.*Er is een gebrek aan harmonisatie wat betreft de wijze van dienstverlening van het ene tot het andere bestuursniveau en zelfs op hetzelfde niveau (niet overal wordt op dezelfde wijze te werk gegaan).*Er is te veel verschillende regelgeving op het vlak van onderwijs, de regels verschillen van de ene tot de andere gemeente, het ontbreekt aan coördinatie en overleg.*Er is nood aan meer wisselwerking tussen de verschillende actoren in Brussel (instellingen, bevolking, bewoners) op alle niveaus.
---------------------------------	---

<p>Verdeling van de bevoegdheden/macht en overlappingsen</p>	<ul style="list-style-type: none"> *Wanneer een burger een probleem heeft (bv. slachtoffer van diefstal, agressie, oplichting ...), verwijzen de verschillende instellingen (bv. politie, gemeente ...) naar elkaar om te weten wie er bevoegd is en uiteindelijk gebeurt er niets. *Het is goed dat er gemeentelijke autonomie is in bepaalde gevallen (bv. politiezones, netheid, wegenbeheer), maar in andere domeinen vormt die autonomie een obstakel. *Er zijn te veel verschillende instellingen die dezelfde thema's behandelen. *Er is een gebrek aan communicatie tussen instellingen (inclusief Nederlandstalige en Franstalige); er zijn te veel verschillende instellingen die zich met dezelfde thema's bezighouden. *De situatie met vele laagjes op het vlak van bestuursniveaus, administraties en bevoegdheden is een ware nachtmerrie. *Het is nodig om het evenwicht op het vlak van macht te herstellen. *Er zijn tarieven die van de ene tot de andere gemeente verschillen om papieren stukken te verkrijgen bij de dienst Bevolking. *De termijn om een paspoort te krijgen is afhankelijk van de gemeente waar het paspoort wordt afgegeven. *<i>De 19 gemeenten kosten meer en zijn in tegenspraak met doeltreffender coördinatie (het is nodig om te vereenvoudigen en over te gaan tot een fusie van de gemeenten).</i> *<i>De institutionele structuur is te complex.</i> *Metrolijn 3 is een onnodige uitgave, bovengronds openbaar vervoer zou nuttiger zijn, het is problematisch dat het de MIVB is, en niet het Gewest, die beslist wat er op het vlak van infrastructuur zal gebeuren. *Busplannen worden bepaald door de gemeente terwijl dit de rol is van het Gewest.
---	---

Een tweede groot geheel handelt over de uitdagingen in verband met **VERTROUWEN, TRANSPARANTIE**, de (samenstelling van de) **POLITIEKE KLASSE** en de **VOORBEELDFUNCTIE**.

Vertrouwen	<ul style="list-style-type: none">*Het vertrouwen tussen verkozenen en burgers is gebroken.<i>*Politici zijn oneerlijk en neerbuigend.</i><i>*Sommige verkozenen zijn corrupt, doen aan vriendjespolitiek, geven voorkeursbehandelingen – en de burgers moeten soms vechten om niet medeplichtig te worden aan dit soort van smerige praktijken.</i><i>*De regering bestaat uit dieven.</i><i>*Een burger vindt politici in het Brussels Gewest corrupt.</i><i>*Een burger vindt dat er te veel bedriegers aan de macht zijn.</i><i>*De wedden en pensioenen van de mandatarissen zijn te hoog, waardoor een vertrouwensprobleem ontstaat.</i><i>*Er is corruptie en er zijn enorme uitgaven in de regering en het parlement.</i><i>*Er is te veel vriendjespolitiek.</i><i>*Vóór de verkiezingen worden er beloften gedaan.</i><i>*Burgers hebben geen vertrouwen (meer) in hun gekozen vertegenwoordigers en instellingen - daarom willen sommigen niet meer stemmen.</i><i>*Men zegt tegen oorlog te zijn, maar er worden wapens gefabriceerd, dat is hypocriet.</i><i>*Het vertrouwen tussen burgers en politici op elk machtsniveau is gebroken.</i><i>*Veel mensen hebben het vertrouwen in de regering verloren en geloven niet in haar plannen.</i><i>*Politici zijn corrupt en nutteloos.</i><i>*Er is vriendjespolitiek en electoralisme.</i><i>*Burgers zijn het misbruik van overheidsgeld door bepaalde administraties en politici beu en vertrouwen hen niet langer.</i>
-------------------	--

Transparantie	<ul style="list-style-type: none"> *De gewestregering wordt gezien als weinig transparant (je moet wachten op schandalen om informatie te krijgen). *Het beheer van publieke middelen wordt te veel beïnvloed door persoonlijke belangen en er is een gebrek aan transparantie, controle en toezicht. *Er is geen transparantie in het begrotingsbeheer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. *Politici zijn niet transparant genoeg. *Er is geen monitoring van projecten door de gemeente en het Gewest. *De gewestregering wordt gezien als weinig transparant (je moet wachten op schandalen om informatie te krijgen). *Het ontbreekt aan transparantie van de overheidssector.
----------------------	---

(Aantal, profiel en status van de) politieke klasse	<ul style="list-style-type: none"> *De lonen van de verkozenen zijn te hoog en sommige verkozenen genieten uitzonderingen op het vlak van te betalen belastingen. *Er zijn te veel verkozenen. *<i>Politici zijn oneerlijk en neerbuigend.</i> *<i>Sommige verkozenen zijn corrupt, doen aan vriendjespolitiek, geven voorkeursbehandelingen – en de burgers moeten soms vechten om niet medeplichtig te worden aan dit soort van smerige praktijken.</i> *<i>De regering bestaat uit dieven.</i> *Politici hebben veel privileges die hen verhinderen om hun rol effectief te spelen, i.e. hulp bieden en gepaste initiatieven nemen. *Het aantal mandaten is onbeperkt. *Er is sprake van professionalisering van verkozenen en hun mandaten. *Het ego van sommige politici wordt als problematisch gezien. *Verkozenen leven niet ons moeilijke leven als burgers, ze zijn niet representatief. *<i>Een burger vindt dat er te veel bedriegers aan de macht zijn.</i> *Verkozenen verdienen te veel (cf. het pensioenschandaal in het parlement). *Er zijn te veel oudere mensen in de politiek, te weinig jonge mensen met nieuwe ideeën. *Er is een probleem van politiek nepotisme (bv. te veel zonen van X of Y politici aan de macht). *De mandaten van de verkozenen duren te lang en worden zonder reden verlengd. *Er is te veel strijd tussen partijen; minder strijd zou een positief effect hebben op de gemoedstoestand van mensen. *Er zijn te veel ministers en te veel verkozenen. *De levensstandaard van de ministers is niet representatief en moet omlaag. *<i>De wedden en pensioenen van de mandatarissen zijn te hoog, waardoor een vertrouwensprobleem ontstaat.</i> *Vreemdelingen en personen met een handicap zijn ondervertegenwoordigd in de instellingen. *Ruimte maken voor jongeren door de verkozenen te vernieuwen (bv. parlementen, regeringen).
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> *Het loon en de privileges van verkozenen verlagen/verminderen (bv. geen huur betalen, facturen, uitgaven) om een einde te maken aan de verspilling van overheidsgeld. *De mandaten van de verkozenen duren te lang en worden zonder reden verlengd. *<i>Er is corruptie en er zijn enorme uitgaven in de regering en het parlement.</i> *Volgens een burger zijn er te veel verkozenen en bovendien verdienen zij te veel en is ook hun pensioen te hoog. *De gewestregering wordt gezien als een bende amateurs. *<i>Er is te veel vriendjespolitiek.</i> *Er zijn te veel verkozenen voor een klein land als België. *In de politiek bestaat er een vorm van nepotisme (bv. zoon / dochter / broer / zus van ... aan de macht). *Politici verdienen te veel en bovendien worden ze hun leven lang betaald (bv. het pensioenschandaal). *Een burger vindt dat de democratie achteruitgaat door de opkomst van de extremen. *Er zijn te veel verkozenen. *<i>Een burger vindt politici in het Brussels Gewest corrupt.</i> *De helft van de ministerposten moet worden geschrapt. *Er zijn te veel ministers. *<i>Politici zijn corrupt en nutteloos.</i> *De verkozenen zijn niet de personen aan de macht (<i>cf.</i> het principe van de coalities waardoor niet de zekerheid bestaat dat personen die de meeste stemmen hebben behaald, deel zullen uitmaken van de meerderheid, ook al kunnen ze op grote steun rekenen).
--	--

Voorbeeldfunctie	<ul style="list-style-type: none"> *Het ontbreekt kinderen aan een goede opvoeding, een kader, grenzen, maar is de administratie wel voorbeeldig? Men laat te veel begaan en er worden veel te veel praatjes verkocht. *Sommige burgers zijn het slachtoffer geworden van racisme in Brusselse administraties (bv. in een OCMW).
-------------------------	--

Een derde groot geheel heeft betrekking op **STEMMEN**, **PARTICIPATIE** en het feit **REKENING TE HOUDEN MET DE (MENING VAN DE) BURGER**. Het omvat ook de uitdaging van **LUISTEREN NAAR IEDEREEN** en de elementen in verband met de **METHODE VAN BESLUITVORMING**.

<p>Stemmen</p>	<ul style="list-style-type: none"> *Verplicht stemmen vertekent de cijfers omdat de gemanipuleerde massa stemt, dus stemmen zou voorbehouden moeten zijn aan zij die de moeite hebben genomen om zich te informeren. *Verplicht stemmen is een probleem. *Er zijn te veel partijen, we weten niet op wie we moeten stemmen. *Vreemdelingen hebben geen stemrecht bij bepaalde verkiezingen. *Voor vreemdelingen kan verplicht stemmen beangstigend zijn. *Vreemdelingen kunnen zich niet online inschrijven voor de gemeenteraadsverkiezingen. *Net als in Zwitserland zouden burgers vaker moeten kunnen stemmen over de inhoud. *Een burger heeft het gevoel dat zijn stem nutteloos is, dat de situatie alleen maar slechter wordt. *<i>Burgers hebben geen vertrouwen (meer) in hun gekozen vertegenwoordigers en instellingen - daarom willen sommigen niet meer stemmen.</i> *Franstaligen kunnen niet stemmen voor Vlaamse politici. *De regels zijn niet dezelfde voor elke verkiezing. *Je kunt niet deelnemen aan verkiezingen vanuit het buitenland. * <i>Quid met de democratische controle bij elektronisch stemmen?</i> *Het is niet relevant om een taalkundig kiezerskorps te moeten kiezen. *Een kopstem uitbrengen is problematisch. Mensen weten niet waarom ze komen stemmen. Het feit kandidaten in een bepaalde volgorde op de lijst te kunnen plaatsen, zorgt ervoor dat bepaalde kandidaten onder de aandacht worden gebracht en andere niet. *Er worden voorafgaand aan de verkiezingen al akkoorden gesloten. *De methode om burgemeesters te benoemen is problematisch. *Niet-Belgen kunnen niet stemmen bij gewestelijke verkiezingen, hoewel ze een groot deel van de Brusselaars vertegenwoordigen (meer dan 30%). *Een burger heeft het gevoel dat hij niet op een subtiele manier kan stemmen. *Er is een gebrek aan informatie over de opvolging van de aanbevelingen van de burgerassemblees.
-----------------------	---

Betrokkenheid / Participatie / Rekening houden met (de mening van) de burger	<ul style="list-style-type: none"> *We worden niet genoeg geraadpleegd door het Gewest. *Er wordt niet naar burgers geluisterd in de politieke besluitvorming, of men doet alsof men luistert. *Al te vaak wordt er al gestemd over projecten voordat mensen ondervraagd worden (ze worden ondervraagd omdat dit vereist is in de "procedure"). *De raadpleging verloopt niet naar behoren. *De ervaring van burgers komt niet overeen met politieke projecten, de besluitvorming staat los van de ervaringen van burgers. *Het plan Good Move voldoet niet aan de verwachtingen van bewoners/burgers en zij zijn niet (genoeg) geraadpleegd, de beslissing kwam van bovenaf. *Veel burgers hebben geen tijd of zin om een mening te hebben, hun mening te geven. *Er is geen burgerparticipatie in het dagelijks leven. *Burgers hebben de indruk dat verkozenen beslissingen nemen in hun ivoren torens, zonder voeling met de realiteit. *De persoonlijke belangen van verkozenen hebben voorrang op de belangen van de partijen, en die laatste hebben dan weer voorrang op het publieke belang (dat dus op de laatste plaats komt). *De stem van de burger telt niet. *De steun van de gemeenten voor democratische participatie is beperkt. *Er is een probleem van beheer, politici werken alleen voor hun eigen belangen en streven alleen naar herverkiezing, dus we moeten burgers meer macht geven om het algemeen belang te dienen. *Verkozenen zijn niet rechtstreeks toegankelijk. *Burgers zien verkozenen alleen in hun dagelijks leven tijdens verkiezingen. *Verkozenen hebben die toegankelijker zijn, die vaker de straat op gaan om mensen te ontmoeten. * Er wordt steeds minder rekening gehouden met de mening van burgers. * Er wordt niet genoeg gevraagd naar de mening van burgers over beslissingen. *Er is weinig of geen rekening gehouden met de mening van de burgers bij de aanleg van het Dumonplein. *Politici werken alleen voor hun eigen belangen en streven alleen naar herverkiezing, dus we moeten burgers meer macht geven om het algemeen belang te dienen. *Participatieve processen houden niet noodzakelijk rekening met de mening van de mensen en worden door verkozenen enkel maar georganiseerd om stemmen te winnen. *Wat betreft de participatieve democratie krijgen we de indruk dat politici onze mening willen horen, maar eigenlijk is alles al beslist. * Een burger vraagt zich af of er echt rekening wordt gehouden met zijn mening wanneer hij deelneemt aan een burgerraadpleging. *Er zijn problemen met de opvolging van raadplegingen waaraan burgers deelnemen. *Er is een gebrek aan belangstelling vanwege de burgers voor bepaalde burgerinitiatieven. *De burgers worden onvoldoende uitgenodigd om deel te nemen.
---	--

Luisteren naar iedereen	<ul style="list-style-type: none"> *Nieuwe inwoners (vooral zij die geen van de nationale talen spreken) worden onvoldoende uitgenodigd om deel te nemen aan participatieprocessen en deze processen worden over het algemeen alleen in de nationale talen georganiseerd. *Soms zijn de adviescommissies niet gevarieerd genoeg en vertegenwoordigen ze slechts één standpunt. *We horen vaak de mensen die ontevreden zijn over het plan Good Move, maar vertegenwoordigen zij de mening van iedereen of alleen maar van degenen die men hoort? *Participatieve processen trekken altijd dezelfde mensen aan, dus geven de resultaten een vertekend beeld. *De burgemeester reageert niet op klachten van burgers - en als diezelfde burger aandringt, mag hij niet meer spreken tijdens vergaderingen. *Participatieprocessen vrijwillig maken is problematisch. *Er zijn te veel burgerraadplegingen op vrijwillige basis (waardoor ze niet representatief zijn).
--------------------------------	---

Methoden van besluitvorming	<ul style="list-style-type: none"> *Politieke conflicten vertragen beslissingen en het besluitvormingsproces is te lang en omslachtig. *De burgers hebben niet genoeg beslissingsbevoegdheid (er zou een referendumsysteem moeten worden ingevoerd). *De besluitvorming verloopt te veel van boven naar beneden. *De verkozenen beslissen helemaal alleen op het hoge niveau waar ze zich bevinden. *De (officiële) bestuursprocessen omvatten geen raadpleging.
------------------------------------	---

Een ander geheel omvat drie subcategorieën in verband met de toegankelijkheid van de openbare diensten: de kwestie van de "**TIMING** en het **MAKEN VAN AFSPRAKEN**", de kwestie van de "**DIGITALE KLOOF**" en de kwestie van de "**VEREENVOUDIGING VAN DE TOEGANG TOT DE OPENBARE DIENSTEN**".

<p>Timing en afspraken maken</p>	<ul style="list-style-type: none"> *De zetels van de besturen zijn niet toegankelijk, het is moeilijk om snel een afspraak te kunnen maken. *Geen enkele dienst is toegankelijk zonder afspraak. *Er is een verslechtering van de administratieve diensten (te lange wachttijden). *Bij te veel diensten kan men geen afspraak maken; het duurt te lang om een afspraak te kunnen maken. *Het duurt te lang om een paspoort te krijgen. *<i>Menselijke relaties gaan verloren met de administratie (bv. alles is geautomatiseerd, je moet online een afspraak maken en een bepaalde tijd wachten, je vult formulieren in, je moet papierwerk invullen enzovoort).</i> *<i>De besturen zijn niet langer toegankelijk (omdat alles digitaal is en de responstijden te lang zijn).</i>
---	--

<p>Vereenvoudiging van de toegang tot overheidsdiensten</p>	<ul style="list-style-type: none"> *Het Gewest lijkt wel ontoegankelijk te zijn. *Er is een verlies aan toegankelijkheid van de openbare diensten en daarom is er veel wrok en haat tegen openbare diensten. *Het lijkt idealistisch om de toegang te vereenvoudigen door een uniek loket in het leven te roepen. *De diensten bij de administraties zijn niet toegankelijk. *De diensten en de administraties zijn weinig of niet toegankelijk.
--	---

Een vijfde geheel bevat de uitdagingen in verband met de informatie aan de burger en de communicatie met de burger. We hebben deze uitdagingen ondergebracht in twee categorieën: "**TOEGANG TOT INFORMATIE EN BURGERS ONVOLDENDE GEÏNFORMEERD**" en "**INFORMATIEVERSTREKKING**".

<p>Toegang tot informatie en burgers onvoldoende geïnformeerd</p>	<ul style="list-style-type: none"> *Burgers zijn onvoldoende geïnformeerd over wat er gebeurt op het gebied van cultuur. *Burgers moeten op zoek gaan naar informatie. *Er staat niet genoeg informatie in de gemeentekrant. *Mensen weten niet hoe ze toegang tot informatie moeten krijgen. *Mensen weten niet waar ze informatie kunnen vinden of wat er wordt gedaan. * Er is een gebrek aan informatie, voorlichting en publiciteit over de participatieprocessen (op alle niveaus en met betrekking tot alle uitdagingen). *Een Franstalige die al 8 jaar in Brussel woont, weet niet of ze mag stemmen bij de verkiezingen. *De meeste burgers zijn niet geïnformeerd, mensen weten niet hoe ze toegang tot informatie moeten krijgen. *Niet iedereen in Evere heeft een brief in de brievenbus gekregen waarin de veranderingen inzake het afvalbeheer worden uitgelegd. *Op het vlak van afvalbeheer worden de bewoners niet voldoende geïnformeerd over en gevormd wat betreft de kleuren van de zakken. *Burgers worden onvoldoende geïnformeerd over hoe nieuwkomers worden verwelkomd. *Een Brusselaar begrijpt niet waarom hij niet op iemand in Vlaanderen kan stemmen. *Het is moeilijk om begrijpelijke informatie te vinden over de omstandigheden waarin migranten worden opgevangen. *Het is moeilijk om online begrijpelijke informatie over het energiebeleid te vinden. *De inhoud van politieke programma's wordt onvoldoende gepopulariseerd. * Het ontbreekt aan publiciteit, informatie over de processen van participatieve democratie.
--	---

Informatieverstrekking	<ul style="list-style-type: none"> *De communicatie van het Brussels Gewest met de burger is bedroevend. *Een burger kreeg te horen dat de reiniging van groot meubelafval door Net Brussel gratis is, maar hij ontving achteraf toch een factuur. *Een burger stelde een vraag over naturalisatie aan 3 verschillende overheidsfunctionarissen, kreeg 3 verschillende antwoorden en weet niet wie hij moet geloven of wat hij moet doen. * De participatieprocessen worden niet voldoende opgevolgd, er wordt niet genoeg gecommuniceerd over wat er daarna gebeurt. *De website van finance.brussels is een ramp (bv. een burger moest bijvoorbeeld driemaal zijn adres wijzigen voordat de website stopte met het versturen van post). *De communicatie van de MIVB is vooringenomen met betrekking tot gevoelige onderwerpen. *Er zijn problemen van communicatie met de burger (bv. een burger die dacht dat de TaxiBus een gratis dienst was, maar er uiteindelijk voor moest betalen). *Een burger kocht in 2020 een huis op het Keymplein en toen was er geen lawaai en was er groen, terwijl dat nu niet meer het geval is; hij meldde dit bij de gemeente, die hem de laan uitstuurde; hij verklaarde ook dat de presentatie van het project voor het Keymplein misleidend was. *De burgers hebben in hun brievenbus geen bericht gekregen betreffende de nieuwe dagen waarop het afval wordt opgehaald. *Er is een gebrek aan sportfaciliteiten of er wordt te weinig over gecommuniceerd. *De informatie is versnipperd en niet duidelijk genoeg; als je meer wilt weten over een premie of een bouwvergunning, weet je niet waar je de informatie kunt vinden. *Er is geen directe communicatie tussen de burger, de wijk en de instellingen. *De MIVB communiceert niet wanneer er omleidingen zijn, en communiceert over het algemeen niet duidelijk.
-------------------------------	---

Er is ook alles wat te maken heeft met een vorm van **ADMINISTRATIEVE COMPLEXITEIT** of, met andere woorden, de nood aan administratieve vereenvoudiging.

Administratieve complexiteit	<ul style="list-style-type: none"> *Op het vlak van onderwijs is er te veel administratieve logheid. *De administratie is te ingewikkeld voor wie uit een ander land komt (bv. het elektronisch systeem is soms niet geschikt. Een buitenlandse burger kan bijvoorbeeld geen toegang krijgen tot een specifiek statuut omdat het formaat van zijn of haar nationale nummer niet in het gebruikelijke systeem past). *De vader van een burger klaagt over de moeizame procedures bij de gemeente. *In verband met studies, werken als jobstudent of om een visum te verkrijgen is er te veel papierwerk waardoor de burger vertraging oploopt. *<i>Menselijke relaties gaan verloren met de administratie (bv. alles is geautomatiseerd, je moet online een afspraak maken en een bepaalde tijd wachten, je vult formulieren in, je moet papierwerk invullen enzovoort).</i> *De administratieve doolhof is te ingewikkeld en zorgt ervoor dat de burgers tijd verliezen (bv. men moet verlof nemen om naar de administratie te gaan). * Het is bijzonder moeilijk om bij een administratie een premie of een bouwvergunning te krijgen; men vraagt ons een heleboel nutteloze zaken (bv. het Gewest vraagt om een gezinssamenstelling te bezorgen, maar zou die toch moeten kennen). *De procedures in verband met stedenbouwkundige vergunningen duren lang en zijn ingewikkeld. * Er is te veel institutionele complexiteit.
-------------------------------------	---

Tot slot is er ook het geheel met de elementen in verband met **DUIDELIJKHEID** en de **LEESBAARHEID VAN DE (INSTITUTIONELE) STRUCTUUR**.

Duidelijkheid en leesbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> *<i>De institutionele structuur is te complex.</i> *Overheid is iets abstracts in de hoofden van burgers. *Een burger zegt dat hij niet weet waar hij terecht kan voor hulp of informatie over sport en cultuur. *Er zijn niet genoeg maatregelen om water te beschermen op alle bestuursniveaus en we weten niet wie er verantwoordelijk is. *Er is te veel informatie over de structuur, het is verwarrend en onleesbaar. *De diensten bij de administraties zijn niet duidelijk. *Men komt vaak bij de verkeerde persoon in de administratie terecht en dan wordt men van de ene administratie naar de andere gestuurd.
--------------------------------------	--

O oplossingen geformuleerd tijdens de ontmoeting van de "ambassadeurs"

Aan de deelnemers aan de ontmoeting van de "ambassadeurs" werd gevraagd een oplossing te formuleren met drie bakens voor reflectie:

1. **Wie** is het doel van de oplossing?
2. **Waarom** moet deze oplossing worden ontwikkeld: welke zal de positieve impact zijn op het doel?
3. **Wat** ontwikkelen: wat moet concreet worden uitgerold om deze oplossing ten uitvoer te leggen?

Elke deelnemer kreeg de tijd om kennis te nemen van de oplossingen die de andere groepen hebben geformuleerd en om de oplossingen te consolideren en te verbeteren (cf. elementen in het groen). Al deze oplossingen worden hieronder in detail beschreven.

EEN GEBREK AAN COÖRDINATIE OVERWINNEN BIJ HET UITVOEREN VAN EEN PROJECT

- **Voor wie:** de burgers-bewoners, de politiek en het bestuursniveau dat het recht heeft om te beslissen.
- **Waarom:** infrastructuurprojecten dragen op langere termijn, over meerdere mandaten.
- **Wat:** een project ontwikkelen volgens een 7-stappen-proces, i.e. (1) definieer het project en het budget dat ervoor is uitgetrokken, (2) bepaal wie betrokken is bij het project, (3) plan een nauwkeurig tijdschema (*timeline*) en spreek het besluitvormingsproces af, (4) monitor het project, maak die monitoring zichtbaar en benadruk eventuele knelpunten, (5) denk na over acties om die knelpunten weg te nemen, (6) zet het project gedurende meerdere termijnen voort **voordat (7) het wordt geëvalueerd**; zorg ervoor dat de projecten kunnen worden geraadpleegd (en de vooruitgang ervan) op een website.

COÖRDINATIE VAN DE REINIGING VAN STRATEN EN OPENBARE RUIMTEN

- **Voor wie:** de burgers.
- **Waarom:** de doeltreffendheid verbeteren.
- **Wat:** de middelen bundelen; regionaliseren of clusters creëren.

BEVOEGDHEDEN BETER VERDELEN EN OVERLAPPINGEN OP VERSCHILLENDE BESTUURSNIVEAUS VERMIJDEN

Voor deze oplossing stelden de deelnemers zich twee verschillende scenario's voor: (1) een scenario waarbij de gemeenten zouden worden opgeheven om alleen het Gewest over te houden, (2) een

scenario waarbij de 19 gemeenten zouden blijven bestaan, maar veel beter zouden moeten coördineren en waarbij veel bevoegdheden aan het Gewest zouden worden gegeven.

Scenario 1 – fusie van de gemeenten

- **Voor wie:** de burgers; de administraties van de 19 gemeenten en het Gewest.
- **Waarom:** besparingen realiseren en vervolgens opnieuw investeren (bv. in onderwijs, infrastructuur in het algemeen enzovoort); sneller beslissingen nemen.
- **Wat:** drastisch reorganiseren, hervormen: een enkele burgemeester, een gewest met "districten" onder het gezag van het Gewest en zonder eigen autonomie); inspiratie vinden in wat er in andere steden wordt gedaan (bv. Hamburg) om meer bepaald na te denken over de vorm van het parlement.

Scenario 2 – beter gecoördineerde gemeenten (met een eventuele overdracht van bevoegdheden aan het Gewest)

- **Voor wie:** de burgers; de administraties van de 19 gemeenten en het Gewest.
- **Waarom:** een betere (administratieve) "synergie" creëren tussen de 19 gemeenten; een gevoel van cohesie tot stand brengen tussen de 19 gemeenten van het Brussels Gewest.
- **Wat:** een strategisch en administratief "platform"¹⁹ creëren dat de 19 gemeenten samenbrengt en voorzien in de integratie op dit platform van zowel de partijen van de meerderheid in elke gemeente maar ook van de oppositiepartijen (die in de besprekingen de rol van tegenmacht moeten vervullen); IRISbox herwaarderen.

HERSTEL VAN VERTROUWEN DOOR MEER INTERACTIE TUSSEN DE POLITIEKE WERELD EN "DE REST VAN DE WERELD"

- **Voor wie:** de burgers (die wantrouwig zijn).
- **Waarom:** het gevoel van kloof tussen de politieke wereld en de burgers verminderen; de obstakels bij in- en uitstap verkleinen; ervoor zorgen dat meer mensen aan politiek gaan doen.
- **Wat:** het aantal opeenvolgende mandaten beperken²⁰ om een opsplitsing van de politieke wereld af te dwingen (bv. twee mandaten na elkaar opnemen en dan een pauze voor de duur van een legislatuur); de duur van de mandaten harmoniseren (uitvoerend en wetgevend, alle

¹⁹ In de zin van een digitaal platform maar ook van een platform voor uitwisselingen met fysieke aanwezigheid.

²⁰ In het algemeen, maar inzonderheid voor de verkiezing van de burgemeester.

bestuursniveaus); nadenken over de mogelijkheid van politiek verlof, een vergoeding, een pensioen.

HET VERTROUWEN HERSTELLEN DOOR TE ONDERWIJZEN OVER BURGERSCHAP EN POLITIEK

- **Voor wie:** de (toekomstige) burgers.
- **Waarom:** sensibiliseren voor debat en voor de complexiteit van het politieke debat; tonen dat het niet zo eenvoudig is om tot consensus te komen en compromissen te sluiten; zich in de plaats van politici kunnen stellen en leren de mening van anderen te begrijpen en eerbied voor elkaar te tonen.
- **Wat:** voorzien in workshops "collectieve intelligentie" op school, maar ook in meer informele workshops (na of naast het verplicht onderwijs).

GROTERE TRANSPARANTIE IN HET BESLUITVORMINGSPROCES

- **Voor wie:** de burgers, de betrokken politici (op gemeentelijk en gewestelijk vlak), de verschillende betrokken bestuursniveaus, de betrokken *stakeholders*.
- **Waarom:** zaken behandelen die concreter zijn; winnen aan duidelijkheid, transparantie, vertrouwen, zichtbaarheid; het voor de burger mogelijk maken de hoofdlijnen te begrijpen (duidelijk maken wie beslist en hoe dat gebeurt, waar men zich bevindt in het besluitvormingsproces; in staat zijn om projecten, begrotingsuitgaven ... te volgen).
- **Wat:** regelmatige opvolging van projecten; regelmatige opvolging van de begrotingsuitgaven (bv. door een *timeline* ter beschikking te stellen met de evolutie van de uitgaven alsook de begrotingslijnen op een website die de burger kan raadplegen); polsen naar de mening²¹ van de personen die bij een bepaald project betrokken zijn, via een lokaal referendum, wanneer het om een belangrijk project gaat; op een enkel online platform een lijst kunnen vinden met de voltooide projecten, de projecten in uitvoering of de geplande projecten in heel België (voor alle bestuursniveaus); **de verplichting invoeren om overheidsbeleid te evalueren na X jaar.**

HET GEBRUIK VAN BLANCO STEMMEN HEROVERWEGEN

- **Voor wie:** burgers die niet tevreden zijn over de politieke partijen.

²¹ De burgers gaven als voorbeeld de bouw van een nieuw zwembad. Volgens hen moet er worden gevraagd naar de mening van de betrokken gemeenten, de burgers, het Gewest, eventueel het federale niveau enzovoort.

- **Waarom:** de stemmen tellen van mensen die ontevreden zijn over de politieke partijen; politieke participatie stimuleren; de budgetten van de partijen niet langer opblazen door middel van blanco stemmen.
- **Wat:** voorzien in een systeem in 2 fasen, i.e. (1) ervoor zorgen dat alle blanco stemmen naar een fictieve partij gaan (de partij van de blanco stemmen), (2) de "blanco zetels" door middel van uitloting verdelen onder burgers; zo nodig de verkiezingen overdoen indien het aantal blanco stemmen hoger is dan een significant percentage van het totale aantal uitgebrachte stemmen.

VOORKEURSTEMMEN HEROVERWEGEN

- **Voor wie:** burgers die hun stem uitbrengen en de kleine politieke partijen.
- **Waarom:** stemmen zinvoller maken, een duidelijker beeld krijgen van de voorkeuren van de burgers; extra informatie verstrekken tijdens verkiezingen; "nuttige stemmen" vermijden; meer politieke diversiteit creëren, i.e. minder grote politieke partijen; **onafhankelijke burgerbewegingen creëren.**
- **Wat:** voorzien in een systeem in twee fasen, i.e. (1) stemmen op een tabel met voorkeuren van 1 tot 4 (geen minimum van te geven voorkeuren, maar wel een maximum dat niet al te hoog mag zijn), (2) alle voorkeurstemmen nr. 1 tellen en de partij met de minste voorkeurstemmen verwijderen, alle voorkeurstemmen nr. 2 tellen van personen die voor een verkozenen van die partij hebben gestemd enzovoort; ook ludieke videofilmjes maken van het type "Statistiek uitgelegd aan mijn kat" (https://www.youtube.com/channel/UCWty1tzwZW_ZNSp5GvGteaA) om uitleg te geven over het model.

MEER BURGERASSEMBLEES ORGANISEREN

- **Voor wie:** de burgers.
- **Waarom:** de burgers rechtstreeks betrekken bij het proces van beraadslaging en besluitvorming; mogelijk maken dat bindende beslissingen worden genomen.
- **Wat:** assemblees organiseren met burgers die worden uitgeloot; voorzien in verlof om deel te nemen aan participatie; de mensen vergoeden die deelnemen aan de assemblees; voorzien in assemblees naast de traditionele structuren; **nadenken over de noodzaak om aanwezigheid te verplichten (bv. quid met personen die door tijdsgebrek of hun beroep niet kunnen deelnemen?).**

DE DIGITALE KLOOF BESTRIJDEN

- **Voor wie:** burgers in het algemeen, maar meer bepaald ouderen, alleenstaanden, de meest kansarmen, personen die weerstand bieden aan digitalisering, gedetineerden.
- **Waarom:** ervoor zorgen dat burgers beter geïnformeerd zijn.
- **Wat:** voorzien in betaalbare computerlessen voor de meest kansarmen; voorzien in computerlessen in de gevangnissen; de verschillende dragers voor verspreiding van informatie, behalve gedigitaliseerde dragers, herwaarderen – papier (met de publicatie van een magazine zoals dat van de Stad Brussel dat de bewoners van deze gemeente in hun brievenbus krijgen **of brieven**), de lokale antennes die zich richten tot verschillende doelgroepen (bv. een ambtenaar die informatie kan verstrekken in de lokale antennes) –; **het bestaan van de openbare computerruimtes (OCR) beter bekend maken; voorzien in de aanstelling van overheidsinformatici.**

BURGERS BEREIKEN OM HEN BETER TE INFORMEREN

- **Voor wie:** de burgers, de instellingen (die contact moeten leggen met de burger).
- **Waarom:** ervoor zorgen dat burgers geïnformeerd zijn en dat ze kwaliteitsvolle informatie krijgen; de kloof tussen burgers en instellingen verkleinen; beschikken over meervoudige informatie die een vorm van neutraliteit eerbiedigt; onwettige propaganda vermijden.
- **Wat:** een TikTok-account en een Instagram-account voor de Brusselse instellingen; voorzien in informatiemomenten op televisie; informatieantennes creëren op institutionele plaatsen (bv. het gemeentehuis) en op niet-institutionele plaatsen (bv. bibliotheken, jobcenters) met de aanwezigheid van een "institutionele medewerker".

IV. Reacties op de aanbevelingen die tijdens de institutionele debatten zijn geformuleerd

Aan de burgers die aan de gedecentraliseerde bijeenkomsten hebben deelgenomen, werd gevraagd hun mening te geven over de prioritaire aard van de maatregelen die tijdens de thematische institutionele debatten werden gedefinieerd. Indien ze het voorstel volkomen prioritair vonden voor de "Toekomst van Brussel", dan werd hun gevraagd het te ondersteunen met een groene duim (*like*) die ze naast de prioriteit moesten kleven. Indien ze van mening waren dat het voorstel helemaal niet prioritair was voor de "Toekomst van Brussel", dan moesten ze dat aangeven met een rode duim (*dislike*)²².

²² De bijgevoegde tabel bevat alle reacties "like" en "dislike" vanwege de burgers met betrekking tot de voorstellen die tijdens de institutionele debatten werden geformuleerd.

Vier maatregelen die uit de thematische institutionele debatten naar voren zijn gekomen, kregen veel bijval vanwege de burgers:

- De bevoegdheden inzake het beheer van werken in de openbare ruimte rationaliseren en verdelen (52 burgers steunden dit voorstel);
- Zorgen voor overleg en coördinatie tussen gemeenten en lokale actoren, op Brussels niveau en met de rand (47 burgers steunden dit voorstel);
- Leegstand bestrijden (44 burgers steunden dit voorstel);
- Zorgen voor een evenwicht tussen woningen en groene ruimten (43 burgers steunden dit voorstel).

De maatregel die de meeste weerstand opriep (i.e. het grootste aantal rode duimen) was die met betrekking tot de uitvoering van het plan Good Move: 24 burgers waren van mening dat dit voorstel helemaal geen prioriteit was voor de "Toekomst van Brussel". Op te merken valt dat de burgers verdeeld waren over dit voorstel, want het kreeg ook 29 groene duimen.

SPECIFIEKE RESULTATEN: WORKSHOPS MET DOELGROEPEN MET WIE DE AFSTAND GROOT IS

Elke opmerking wordt voorgesteld ten aanzien van een thema dat volgens de deelnemers voorrang moet krijgen. Voor elk thema identificeren we de obstakels; in sommige gevallen hebben de besprekingen toegelaten om mogelijke oplossingen uit te werken. De besprekingen hadden betrekking op drie centrale thema's: werkgelegenheid en beroepsopleiding, huisvesting en, tot slot, mobiliteit en openbaar vervoer. Andere thema's zijn op oppervlakkiger wijze aan bod gekomen.

Onder de besproken thema's hadden vele besprekingen betrekking op **werkgelegenheid en beroepsopleiding**. De verschillende ondervraagde groepen vestigen de aandacht op en valideren de premies inzake opleiding, de hulp om een baan te vinden, de toegang tot informatie wat betreft de steun voor zelfstandigen en de verschillende veiligheidsnetten bij het opstarten van een zelfstandige activiteit, beurzen, kortingen en mogelijkheden voor studenten.

Er werden echter ook bepaalde moeilijkheden onder de aandacht gebracht:

- Op het vlak van langdurige werkloosheid is er geen passende begeleiding van personen voor wie de afstand tot de arbeidsmarkt het grootst is.
- De bruggen tussen de behoeften van de ondernemingen en de bestaande opleidingen blijven zeer beperkt.
- De lonen zijn te laag.

De deelnemers die in een situatie van grote bestaansonzekerheid verkeren, wijzen ook op het te grote aantal voorwaarden waaraan ze moeten voldoen om toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt en tot opleidingen. Beschikken over papieren die in orde zijn is immers een voorafgaande voorwaarde om te mogen deelnemen aan een beroepsopleiding. De gelijkwaardigheid van diploma's doen erkennen is een lastige onderneming en de beroepservaring die buiten België en de Europese Unie is verworven, wordt maar weinig gewaardeerd. Tot slot zijn de ingewikkelde relaties met de administraties die bepaalde papieren moeten afleveren of het verkrijgen ervan moeten bevorderen eveneens een obstakel. Volgens de deelnemers leiden deze obstakels voor toegang tot beroepsopleidingen en werkgelegenheid tot bijzonder ingewikkelde situaties voor personen die in een centrum verblijven; het gaat immers om zoveel obstakels dat de betrokkenen het spoor bijster kunnen raken. Ze geven te kennen dat ze zich actief willen voelen, hun energie willen benutten en zich nuttig willen voelen.

Om deze uitdagingen aan te gaan stellen de deelnemers een aantal concrete oplossingen voor:

- Meer ondersteuning bieden aan bedrijven;
- De betaling van de huur bevorderen voor werknemers wanneer zij kunnen aantonen dat ze meer dan 60% van de tijd van huis uit werken;
- Voorzien in een premie voor de aanwerving van Brusselaars met een kennis van de Nederlandse taal op het niveau B1 of hoger;
- De bedrijven medeverantwoordelijk maken voor de professionele evolutie van hun werknemers;
- De belastingdruk op arbeid verlagen om de lonen te kunnen verhogen en meer mensen aan het werk te krijgen;
- Mensen zonder papieren laten deelnemen aan beroepsopleidingen, voor een voorkeurstarief (of gratis);
- Het verkrijgen van de gelijkwaardigheid van een diploma vergemakkelijken en bijkomende opleidingen organiseren om bepaalde competenties te actualiseren;
- Samenwerkingsverbanden tot stand brengen tussen opvangcentra en opleidingscentra.

Een ander thema dat ruim aan bod is gekomen, is dat van de **huisvesting**. Ook in dit domein verwijzen de deelnemers naar de vele obstakels waarop ze botsen. Een van de meest genoemde obstakels bestaat in een vorm van discriminatie met betrekking tot de inkomens van het OCMW. Ook wanneer de deelnemers verklaren te beschikken over een waarborg, de nodige financiële middelen en het vermogen om de huur te betalen, zijn eigenaars niet snel geneigd om hun goed te verhuren en vragen ze om loonfiches over te leggen. De deelnemers zouden graag hebben dat het OCMW de huur rechtstreeks betaalt aan de eigenaars, opdat zij gerustgesteld zouden zijn. De eigenaars lijken ook niet

snel geneigd te zijn om gezinnen met veel kinderen te aanvaarden en dus liegen de gezinnen over het aantal kinderen om toch maar een woning te vinden. Tot slot vestigen de deelnemers de aandacht op de duur van de sociale huurcontracten die te lang is (soms tot 10 jaar) waardoor er geen vernieuwing van de huurders mogelijk is. Sommige deelnemers zijn van mening dat de duur van de contracten zou moeten worden ingekort zodat meer gezinnen toegang zouden krijgen tot huisvesting. De deelnemers zijn van mening dat dit een oplossing moet blijven die als springplank kan dienen en dat het dus niet mag evolueren tot een permanente oplossing. In dezelfde geest verklaren ze te wensen dat er alternatieven voor sociale woningen zouden worden ontwikkeld, daar de huurprijzen sterk stijgen op de private markt waardoor een aanzienlijk aantal mensen op straat terechtkomt. Volgens hen zou een oplossing erin bestaan leegstaande ruimten of plaatsen te mobiliseren.

Het derde thema dat tijdens de besprekingen aan bod is gekomen, is dat van **de mobiliteit en de nauwe band met het openbaar vervoer**. De deelnemers staan bijzonder positief tegenover de vermenigvuldiging van de types van openbaar vervoer. Ze erkennen ook dat het bestaande aanbod van de MIVB een zekere kwaliteit biedt. Anderzijds zien ze het ontbreken van een metrolijn van oost naar west alsook van een metrolijn in het zuiden van de stad als een probleem. De deelnemers verklaren ook dat ze het moeilijk hebben om zich 's avonds te verplaatsen omdat het openbaar vervoer te vroeg wordt stilgelegd. De deelnemers zouden graag hebben dat er rond Brussel een GEN wordt ontwikkeld ter bevordering van hun mobiliteit. Voorts valt op te merken dat de uitbreiding van het aanbod en van de frequentie van het openbaar vervoer alsook de creatie van meer stopplaatsen en de uitbreiding van de circulatie-uren absoluut primordiaal blijken te zijn. Nog in verband hiermee melden de ouders van eenoudergezinnen dat de metrostellen niet lang genoeg halt houden aan de stopplaatsen, waardoor ze het soms moeilijk hebben om in te stappen.

Wat betreft verplaatsingen met de auto zouden deelnemers graag hebben dat ze zich niet moeten afvragen of ze al dan niet de auto zullen nemen, omdat ze wensen dat het aanbod inzake openbaar vervoer zowel overdag als 's nachts beter zou zijn. Ze zien zich soms verplicht de auto te nemen om zich te verplaatsen en op die manier geven ze zich rekenschap van de problemen in verband met het gebruik van de auto in de stad: moeilijkheid om zich te verplaatsen met een bedrijfswagen, wegen worden afgesloten zonder dat er reële alternatieven worden geboden, er is veel verkeer en er is een tekort aan gratis parkeerplaatsen.

Om deze problemen op te lossen, stellen de deelnemers voor om een congestiebelasting in te voeren, de voetpaden te verbreden en fietspaden aan te leggen zonder dat dit een impact heeft op de auto (zoals in Kopenhagen).